

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS AMŽIAUS PAGRINDU NUSTATANT AMŽIAUS RIBAS ATLIKTI SVEIKATOS PATIKRĄ VAIRUOTOJO PAŽYMĖJIMUI GAUTI TYRIMO

2023-04-07 Nr. (23)SI-1)SP-24

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje buvo įvertinta visuomenės informavimo priemonėse publikuota informacija¹, kad dėl naujai priimtų Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo Nr. XIV-1445 toliau – SEAKĮ) pataisų vyresnio amžiaus vairuotojai gali patirti diskriminaciją dėl amžiaus, nes jiems, sulaukus atitinkamo amžiaus, pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro patvirtintą teisinį reguliavimą, atsiranda prievolė periodiškai dažniau tikrintis sveikatą, o nustatytais laikotarpiais nepasitikrinus sveikatos, tai užtraukia baudą, o turimi vairuotojo pažymėjimai nustos galioti.

2022 m. lapkričio 1 d. įsigaliojo pakeista Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 424 str. 1 dalis, kuria nustatyta, kad : „**Transporto priemonių vairavimas nepasitikrinus sveikatos nustatytu periodiškumu, nesilaikant vairuotojo pažymėjime nurodytų vairuotojui taikomų apribojimų (išskyrus leidimo vairuoti tam tikros rūšies transporto priemonės apribojimus) ar pasibaigus vairuotojo pažymėjimo galiojimo laikui užtraukia baudą nuo trisdešimt iki penkiasdešimt eurų.**“ Pažymėtina, kad, įsigaliojus 2022 m. spalio 10 d. priimtiems SEAKĮ pakeitimams, įsigalios nauja minėto įstatymo 22 str. 4 dalies redakcija, pagal kurią: „Vairuotojo pažymėjimai išduodami ne ilgesniam kaip 10 metų laikotarpiui, o teisė vairuoti C1, C1E, C, CE, D1,

¹ <https://m.delfi.lt/lietuvoje/article.php?id=92173969>
<https://www.lrt.lt/naujienos/eismas/7/1799627/lrt-trumpai-keiciasi-vairuotojo-pazymejimo-galiojimo-tvarka-ka-butina-zinoti>.

D1E, D, DE kategorijų transporto priemonės galioja ne ilgiau kaip 5 metus nuo vairuotojo pažymėjimo išdavimo dienos. **Nepasitikrinusių sveikatos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytu periodiškumu vairuotojų turimi vairuotojo pažymėjimai vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka skelbiami negaliojančiais. Pašalinus priežastis, lėmusias vairuotojo pažymėjimo paskelbimą negaliojančiu, vairuotojo pažymėjimas skelbiamas galiojančiu automatinėmis priemonėmis tai pažymint Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių vairuotojų registre**⁴² (šios ir kitų citatų kalba netaisyta) (įsigaliojimas numatytas nuo 2024 m. sausio 1 d.). Taigi remiantis SEAKĮ, Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai deleguojama teisė nustatyti vairuotojų sveikatos patikrų periodiškumą.

Pagal šiuo metu galiojančio sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. 301 *Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose patvirtinto 7 priedo Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašo* (vairuotojų sveikatos tikrinimo tvarka išdėstyta nauja redakcija sveikatos apsaugos ministro 2008 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. V-973; toliau – Aprašas; Tvarkos aprašas) nuostatas, vairuotojų sveikatos tikrinimo periodiškumas tiesiogiai siejamas su amžiumi, tai yra nustatyta, kad asmenys iki 55 metų privalo tikrinti sveikatą 1 kartą per 10 metų; asmenys nuo 56 iki 69 metų – 1 kartą per 5 metus; asmenys nuo 70 iki 79 metų – 1 kartą per 2 metus ir asmenys nuo 80 metų – 1 kartą per 1 metus.

ANK 424 str. 1 dalies ir SEAKĮ 22 str. 4 dalies pakeitimų įgyvendinimas tiesiogiai sietinas su Aprašo nuostatomis, kuriomis nustatyta privaloma vairuotojo pažymėjimus turinčių asmenų sveikatos patikra, kurios periodiškumas tiesiogiai siejamas su amžiumi ir kurios neatlikimas sukeltų asmeniui neigiamas pasekmes (vairuotojo pažymėjimo paskelbimas negaliojančiu). Atkreiptinas dėmesys, kad ANK ir SEAKĮ nėra nustatyta pareiga vairuotojams tikrintis sveikatą atsižvelgiant į vairuotojo pažymėjimą turinčio asmens amžių.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė (toliau – lygių galimybių kontrolierė), atsižvelgdama į pirmiau išdėstytas aplinkybes bei vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 24 straipsnio 3 dalimi, 2023 m. sausio 18 d. sprendimu pradėjo tyrimą savo iniciatyva dėl Tvarkos aprašo galimo prieštaravimo Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 5 str. 1 d. 1 punktui, pagal kurį valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties,

² <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ad9254734af311edb7269d52b4d4fd38?jfwid=138w9279vd>.

rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos (tyrimas orientuotas į neprofesionalių vairuotojų sveikatos patikrą bei su šia patikra siejamas pasekmes).

Lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 ir 2 dalimis, 2023 m. sausio 23 d. raštu Nr. (22)SN-69)S-30 kreipėsi į *Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministeriją* ir paprašė per 10 darbo dienų nuo reikalavimo pateikti informaciją gavimo dienos (kaip galima skubiau) atsakyti į klausimus:

„1. Prašyčiau paaiškinti, kokiais motyvais, tyrimais, kriterijais yra pagrįsta Aprašu nustatyta privaloma vairuotojų sveikatos periodinė patikra pagal amžiaus ribas, tai yra nuo 56 iki 69 metų – 1 kartą per 5 metus; asmenys nuo 70 iki 79 metų – 1 kartą per 2 metus ir asmenys nuo 80 metų – 1 kartą per 1 metus? Ar planuojama keisti vairuotojų sveikatos patikros periodiškumą pagal amžių ar kitus kriterijus; jeigu taip, kada ir kaip?

2. Kas šiuo metu atlieka vairuotojo pažymėjimus turinčių asmenų periodinę sveikatos patikrą bei kokias pasekmes sukelia šiam asmeniui neigiami (dalinai neigiami) sveikatos patikros rezultatai?

3. Kokias pasekmes šiuo metu sukelia vairuotojo pažymėjimus turinčių asmenų sveikatos patikros neatlikimas pagal tvarkoje nustatytą su amžiumi siejamą periodiškumą, kai vairuotojo pažymėjimo galiojimas yra dar nepasibaigęs?

4. Ar duomenys apie vairuotojo pažymėjimus turinčių asmenų sveikatos patikros rezultatus yra teikiami Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių vairuotojų registrui (toliau – Registras), kitaip tariant, Registro duomenis tvarkančioms įstaigoms; jeigu taip, kas ir kokia tvarka šiuos duomenis teikia Registrui?

5. Kokie yra pagrindiniai susirgimai ir negalavimai, dėl kurių gali būti apribotos asmenų teisės vairuoti transporto priemonę (prašytume pateikti informaciją apie asmenis, kurie nevykdo su vairavimu susijusios profesinės veiklos)?

6. Prašyčiau informuoti, kokiam skaičiui transporto priemonės vairuojančių asmenų atlikus sveikatos patikrą ir dėl kokių pagrindinių priežasčių per paskutinius 3-ejus metus buvo nustatyta, kad jie apskritai negali vairuoti transporto priemonės (duomenis prašyčiau pateikti iki 55 metų, 56–69 metų, 70–79 metų bei vyresnių nei 80 metų amžiaus grupėse, jeigu tokie statistiniai duomenys yra kaupiami).

7. Prašyčiau paaiškinti, ar šeimos gydytojui arba antrinio lygio specialistams yra nustatyta pareiga pranešti Registro duomenis tvarkančiai įstaigai apie pablogėjusią vairuotojo pažymėjimą turinčio asmens sveikatą, kai sveikatos pablogėjimai diagnozuojami ne periodinės patikros metu ir kai dėl nustatytų ištyrimo rezultatų asmeniui gali būti ribojamos teisės vairuoti automobilį (pagal atitinkamai patvirtintas indikacijas)?

8. Prašyčiau pateikti nuomonę, kokie gali būti alternatyvūs sveikatos patikros bei pranešimo kompetentingoms institucijoms apie sveikatos patikros rezultatus būdai, nesiejant periodinės patikros su asmens, turinčio vairuotojo pažymėjimą, amžiumi?

9. Prašyčiau informuoti, kokia yra tarptautinė praktika, organizuojant vairuotojų pažymėjimus turinčių asmenų sveikatos patikrą, tai yra, ar ji yra susieta su amžiumi ar kitais kriterijais.

10. Ar, remiantis tarptautine praktika, organizuojant vairuotojų pažymėjimus turinčių asmenų sveikatos patikrą, kai ji siejama su amžiumi, sveikatos patikros neatlikimas sukelia tokias pasekmes kaip teisės vairuoti netekimas?

Kartu prašyčiau pateikti kitą, Jūsų nuomone, reikšmingą informaciją, susijusią su atliekamu tyrimu.“

Lygių galimybių kontrolierė 2023 m. sausio 25 d. raštu Nr. (22)SN-69)S-37 kreipėsi į Lietuvos Respublikos vidaus reikalų *ministeriją* ir paprašė pateikti atsakymus į šiuos klausimus:

„1. Prašyčiau pateikti nuomonę, ar, Jūsų nuomone, Aprašo nuostatomis nustatyta privaloma vairuotojų sveikatos periodinė patikra pagal amžiaus ribas, tai yra nuo 56 iki 69 metų – 1 kartą per metus, asmenys nuo 70 iki 79 metų – 1 kartą per 2 metus ir asmenys nuo 80 metų – 1 kartą per 1 metus, yra pagrįsta, būtina ir proporcinga, atsižvelgiant į nustatytą privalomą sveikatos patikrinimo dažnumą skirtingoms amžiaus grupėms ir į tai, kad su jo neatlikimu ateityje bus siejamas teisės vairuoti netekimas?

2. Ar duomenys apie vairuotojų sveikatos patikros rezultatus yra teikiami Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių vairuotojų registrui (toliau – Registras), kitaip tariant, Registro duomenis tvarkančioms įstaigoms; jeigu taip, kas ir kokia tvarka šiuos duomenis teikia Registrui, kaip jie apdorojami?

3. Kokie sprendimai gali būti priimami esant neigiamiems sveikatos patikros rezultatams?

4. Kokie sprendimai gali būti priimami nustatytu terminu asmeniui nepasitikrinus sveikatos ir nepateikus duomenų apie sveikatos patikrą?

5. Kokie sprendimai gali būti priimami, jeigu šeimos gydytojai ar kiti sveikatos priežiūros specialistai apsilankymo, kuris nėra skirtas įprastinei vairuotojų sveikatos patikrai, metu nustatytų tam tikrus sveikatos sutrikimus, dėl kurių asmuo negali vairuoti automobilio?

6. Ar Vidaus reikalų ministerija, vykdydama Registrą tvarkančios vadovaujančios įstaigos funkcijas, yra parengusi siūlymus dėl transporto priemonės vairuojančių asmenų sveikatos patikros, nesiejant šios patikros su asmens amžiumi, bet kitais kriterijais, kuriais remiantis galėtų būti nustatomi sveikatos sutrikimai, dėl kurių vairuotojui gali būti apribotos galimybės turėti vairuotojo pažymėjimą?

Prašyčiau pasidalinti šiais siūlymais.“

Lygių galimybių kontrolierė 2023 m. sausio 25 d. raštu Nr. (22)SN-69)S-38 kreipėsi į *Lietuvos kelių policijos tarnybą* ir paprašė pateikti atsakymus į šiuos klausimus:

„1. Prašyčiau pateikti nuomonę, ar Aprašo nuostatomis nustatyta privaloma vairuotojų sveikatos periodinė patikra pagal amžiaus ribas, tai yra nuo 56 iki 69 metų – 1 kartą per 5 metus, asmenys nuo 70 iki 79 metų – 1 kartą per 2 metus ir asmenys nuo 80 metų – 1 kartą per 1 metus, yra pagrįsta, būtina ir proporcinga, atsižvelgiant į nustatytą privalomą sveikatos patikrinimo dažnumą skirtingoms amžiaus grupėms ir į tai, kad su jo neatlikimu ateityje bus siejamas teisės vairuoti netekimas?

2. Esant galimybei, prašyčiau informuoti, koks skaičius vairuotojų, priklausančių 18–25 metų, 26–39 metų, 40–55 metų, 56–69 metų, 70–79 metų bei vyresnių nei 80 metų amžiaus kategorijoms, per pastaruosius 3-ejus metus pažeidė Kelių eismo taisykles?“

Lygių galimybių kontrolierė 2023 m. sausio 25 d. raštu Nr.(22)SN-69)S-39 kreipėsi į *Lietuvos transporto priemonių draudikų biurą* ir paprašė pateikti atsakymus į šiuos klausimus:

„1. Prašyčiau pateikti nuomonę, ar, Jūsų nuomone, Aprašo nuostatomis nustatyta privaloma vairuotojų sveikatos periodinė patikra pagal amžiaus ribas, tai yra nuo 56 iki 69 metų – 1 kartą per 5 metus, asmenys nuo 70 iki 79 metų – 1 kartą per 2 metus ir asmenys nuo 80 metų –1 kartą per 1 metus, yra pagrįsta, būtina ir proporcinga, atsižvelgiant į nustatytą privalomą sveikatos patikrinimo dažnumą skirtingoms amžiaus grupėms ir į tai, kad su jo neatlikimu ateityje bus siejamas teisės vairuoti netekimas?

2. Prašyčiau informuoti, koks skaičius vairuotojų, priklausančių 18–25 metų, 26–39 metų, 40–55 metų, 56–69 metų, 70–79 metų bei vyresnių nei 80 metų amžiaus kategorijoms, per

pastaruosius 3-ejus metus sukėlė eismo įvykius, kurie buvo registruoti draudimo įmonėse ir dėl kurių vairuotų transporto priemonių buvo padaryta žala, kurią atlygino draudimo bendrovės?“

Lygių galimybių kontrolierė 2023 m. sausio 25 d. raštu Nr. (22)SN-69)S-40 kreipėsi į *valstybės įmonę „Regitra“* ir paprašė pateikti atsakymus į šiuos klausimus:

„1. Prašyčiau pateikti nuomonę, ar, Jūsų nuomone, Aprašo nuostatomis nustatyta privaloma vairuotojų sveikatos periodinė patikra pagal amžiaus ribas, tai yra nuo 56 iki 69 metų – 1 kartą per 5 metus, asmenys nuo 70 iki 79 metų – 1 kartą per 2 metus ir asmenys nuo 80 metų – 1 kartą per 1 metus, yra pagrįsta, būtina ir proporcinga, atsižvelgiant į nustatytą privalomą sveikatos patikrinimo dažnumą skirtingoms amžiaus grupėms ir į tai, kad su jo neatlikimu ateityje bus siejamas teisės vairuoti netekimas.

2. Ar duomenys apie vairuotojų sveikatos patikros rezultatus yra teikiami Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių vairuotojų registrui (toliau – Registras), kitaip tariant, Registro duomenis tvarkančioms įstaigoms; jeigu taip, kas ir kokia tvarka šiuos duomenis teikia Registrui, kaip jie apdorojami?

3. Kokie sprendimai gali būti priimami esant neigiamiems sveikatos patikros rezultatams arba nustatytu terminu asmeniui nepasitikrinus sveikatos ir nepateikus duomenų apie sveikatos patikrą?

4. Prašyčiau informuoti, kokiam skaičiui asmenų iki 55 metų amžiaus, 56–69 metų, 70–79 metų bei vyresnių nei 80 metų amžiaus kategorijose yra išduoti vairuotojų pažymėjimai?“

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

1. Lietuvos transporto priemonių draudikų biuro (toliau – Draudikų biuras) direktorius 2023 m. vasario 2 d. raštu Nr. S-1923-23-(7.1.) informavo, kad „duomenų bazėje, kurioje yra tvarkomi eismo įvykių duomenys, nėra nuoseklios informacijos apie juose dalyvavusių transporto priemonių vairuotojus, todėl prašomą statistiką galime pateikti tik kitu pūviu: eismo įvykių skaičių pagal transporto priemonės draudėjo (fizinio asmens) amžių eismo įvykio metu. Kartu reiktų pastebėti, kad sukeltų eismo įvykių skaičius pagal amžiaus grupes neleidžia įvertinti skirtingų amžiaus grupių draudėjų rezultatų, nes grupės esmingai skiriasi draudėjų skaičiumi. Dėl šios priežasties teikiamus duomenis

papildome draudėjų transporto priemonėmis sukeltų eismo įvykių dažniu, t. y. rodikliu, nurodančiu, kokia dalis atitinkamos amžiaus grupės draudėjų draudžiamų transporto priemonių per vienerius metus sukelia eismo įvykį.

Amžiaus grupė (m.)	Eismo įvykių skaičius ir dažnis pagal draudėjų amžių					
	2020 m.		2021 m.		2022 m.	
Iki 25	4.117	11,5 %	5.056	12,3 %	5.041	11,7 %
26–39	16.582	4,5 %	18.841	4,9 %	19.582	5,0 %
40–55	20.183	4,0 %	22.327	4,3 %	22.940	4,4 %
56–69	11.671	3,7 %	12.456	3,7 %	13.255	3,8 %
70–79	3.590	4,4 %	3.811	4,5 %	4.148	4,7 %
Virš 80	1.207	5,9 %	1.267	5,7 %	1.464	6,2 %

Visgi šie duomenys negali būti tiesiogiai siejami su atitinkamos amžiaus grupės vairuotojų sveikatos būkle, nes (a) ne visuomet draudėjas ir vairuotojas, sukėlęs eismo įvykį, yra vienas ir tas pats asmuo bei (b) draudimo bendrovės neteikia informacijos apie eismo įvykį sukėlusias priežastis ar transporto priemonės valdytojo sveikatos būklę eismo įvykio metu“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

2. Vidaus reikalų viceministras 2023 m. vasario 2 d. raštu Nr. 1D-616 atkreipė dėmesį, kad 2024 m. sausio 1 d. įsigaliosianti SEAKĮ 22 str. 4 dalies nuostata transporto priemonių vairuotojams nenustatys naujų papildomų įpareigojimų; „SEAKĮ 13 straipsnio 18 dalyje nustatyta, kad motorinių transporto priemonių ir (ar) priekabų vairuotojai privalo tikrintis sveikatą Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytu periodiškumu, t. y. reikalavimai, kad vairuoti gali tik asmenys, kurie nustatyta tvarka ir periodiškumu yra pasitikrinę sveikatą ir jų sveikatos būklė yra tinkama SEAKĮ galiojo ir iki 2022 m. spalio 10 d. priimtų SEAKĮ pakeitimų.“

Vidaus reikalų viceministras pažymėjo, kad „SEAKĮ 22 straipsnio 4 dalies pakeitimai siejami su efektyvesniu vairuotojams nustatyto reikalavimo periodiškai tikrintis sveikatą užtikrinimu. Praktikoje galimos situacijos, kai vairuotojai, kurie turi galiojančius vairuotojo pažymėjimus, vengia pasitikrinti savo sveikatą nustatytu periodiškumu, dėl ko vairuojant kyla grėsmė jų pačių ir aplinkinių saugumui. Šiuo metu iš esmės SEAKĮ 13 straipsnio 18 dalyje įtvirtinto reikalavimo kontrolė, jei sveikatą reikia tikrintis dažniau nei kas 10 metų, nevyksta, tačiau gavus duomenų (pvz., tiriant eismo įvykį), kad asmuo vairavo nustatyta tvarka nepasitikrinęs sveikatos, tai laikoma SEAKĮ pažeidimu“; „SEAKĮ 22 straipsnio 4 dalies nuostata nesukurs papildomos naštos sveikatos nustatytu periodiškumu nepasitikrinusiems asmenims, t. y. vairuotojo pažymėjimo būklė (galioja ar negalioja) bus keičiama

techninėmis priemonėmis (vairuotojo pažymėjimo būseną iš negaliojančio į galiojantį pasikeis automatiškai gavus duomenis iš sveikatos priežiūros įstaigos).“

Vidaus reikalų ministerijos rašte paaiškinama, kad „vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų pagal šiuos SEAKĮ suteiktus įgaliojimus nustatymas (kokie asmens sveikatos sutrikimai yra pavojingi saugiam vairavimui ir kokių periodiškumu asmens sveikata turi būti tikrinama) yra asmens sveikatos priežiūros specialistų kompetencija“.

Vidaus reikalų ministerijos žiniomis, „duomenys, kai asmuo turi galiojančią vairuotojo sveikatos patikrinimo medicininę pažymą, kad jo sveikatos būklė yra tinkama vairuoti atitinkamos (-ų) kategorijos (-ų) transporto priemonės, Registrui teikiami elektroniniu būdu iš Elektroninės sveikatos paslaugų ir bendradarbiavimo infrastruktūros informacinės sistemos vadovaujantis duomenų teikimo sutarties, sudarytos 2015 m. balandžio 28 d. tarp valstybės įmonės „Regitra“ ir valstybės įmonės Registrų centro, nuostatomis. Duomenys apdorojami automatiškai“.

Vidaus reikalų viceministras informavo, kad SEAKĮ 24 str. 1 dalies 2 punkte nustatyta, jog teisė vairuoti transporto priemones atimama sutrikus elgesiui, asmenybei ir (ar) susirgus ligomis, įtrauktomis į patvirtintą sąrašą, kai dėl asmens sveikatos ar elgesio būklės asmuo negali tinkamai vairuoti transporto priemonių; nustačius duomenis, kad asmuo vairuoja nustatytu periodiškumu nepasitikrinęs sveikatos, asmeniui taikoma administracinė atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 424 straipsnio 1 dalį (bauda nuo trisdešimt iki penkiasdešimt eurų).

Aprašo 26 punkte nustatyta, kad bet kurios profesinės kvalifikacijos gydytojas, nustatęs, kad asmuo dėl sveikatos būklės vairuoti negali, raštu (arba elektroniniu būdu) informuoja savo sveikatos priežiūros įstaigos administraciją, o jos įgaliotas asmuo nedelsdamas elektroniniu būdu ir per 5 darbo dienas raštu informuoja policijos komisariatą pagal tikrinamojo gyvenamąją vietą ar Lietuvos kelių policijos tarnybą apie asmenis, kurie dėl sveikatos būklės negali vairuoti traktorių ir (arba) savaeigių mašinų, o apie asmenis, kurie dėl sveikatos būklės negali vairuoti kitų transporto priemonių – valstybės įmonę „Regitra“. Tokiais atvejais, vadovaujantis Teisės vairuoti transporto priemones atėmimo ir grąžinimo tvarkos aprašo, patvirtinto vidaus reikalų ministro 2009 m. liepos 29 d. įsakymu Nr. 1V-418, 5 punktu, valstybės įmonės „Regitra“ įgaliotas darbuotojas, gavęs iš asmens sveikatos priežiūros įstaigos informaciją, registre įrašo duomenis apie teisės vairuoti atėmimą ir pažymi, kad vairuotojo

pažymėjimas negalioja, ir apie priimtą sprendimą per 3 darbo dienas raštu arba elektroninėmis priemonėmis informuoja asmenį, dėl kurio priimtas sprendimas.

Vidaus reikalų viceministro teigimu, „SEAKĮ nuostatos į įstatymo projektą (TAIS Nr. 21-20592) buvo inkorporuotos atsižvelgus į Susisiekimo ministerijos ir Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktus teisinio reguliavimo tobulinimo pasiūlymus dėl vairuotojų, kurie turi galiojančius vairuotojo pažymėjimus, tačiau vengia pasitikrinti sveikatą nustatytu periodiškumu, dėl ko vairuojant kyla grėsmė jų pačių ir aplinkinių saugumui.“

3. Lietuvos kelių policijos tarnybos (toliau vadinama ir LKPT) viršininkas 2023 m. vasario 3 d. raštu Nr. 39-S-153 pateikė paaiškinimą, kad SEAKĮ „22 str. 4 dalies pakeitimai siejami su efektyvesniu vairuotojams nustatyto reikalavimo periodiškai tikrintis sveikatą užtikrinimu“, nes esą šiuo metu kontrolė, ar asmuo laikosi SEAKĮ 13 str. 18 dalyje įtvirtinto reikalavimo ir nustatytu periodiškumu pasitikrino sveikatą, vykdoma tik asmeniui keičiant vairuotojo pažymėjimą (tam tikrais atvejais vairuotojo sveikatos pažyma galioja trumpiau nei vairuotojo pažymėjimas) arba susigrąžinant teisę vairuoti transporto priemones, kai ji buvo atimta dėl vairavimo esant neblaiviam ar apsvaigusiam. Atskirais atvejais, kai tiriant eismo įvykį kyla įtarimų dėl asmens sveikatos būklės, pareigūnai taip pat aiškinasi, ar vairuotojas turi galiojančią sveikatos pažymą“. LKPT rašte pažymima, kad SEAKĮ „22 straipsnio 4 dalies nuostata nesukurs papildomos naštos sveikatos nustatytu periodiškumu nepasitikrinusiems vairuotojams, t. y. vairuotojo pažymėjimo būklė (galioja ar negalioja) bus keičiama techninėmis priemonėmis automatiškai ir, pasitikrinus sveikatą pavėluotai, asmenims nereikės kreiptis į valstybės įmonę „Regitra“ dėl vairuotojo pažymėjimo paskelbimo galiojančiu (vairuotojo pažymėjimo būseną iš negaliojančio į galiojantį Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių vairuotojų registre pasikeis automatiškai, gavus duomenis iš sveikatos priežiūros įstaigos).“

LKPT nuomone, vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų pagal šiuos įstatymo suteiktus įgaliojimus nustatymas yra siejamas tiesiogiai su asmens sveikatos priežiūros specialistų kompetencija nuspręsti, kokie asmens sveikatos sutrikimai yra pavojingi saugiam vairavimui ir kokių periodiškumu asmens sveikata turi būti tikrinama.

LKPT informavo, kad neturi duomenų, koks skaičius vairuotojų pagal tam tikras amžiaus kategorijas per pastaruosius trejus metus pažeidė Kelių eismo taisykles, tačiau atkreipė dėmesį, kad vairuotojų sveikatos patikrinimai daugiau siejami su eismo įvykių prevencija nei su daromais Kelių eismo taisyklių pažeidimais.

LKPT Tarnybai paaiškino: „Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo Nr. VIII-2043 2, 3, 10, 13, 15, 17, 19, 20, 22, 24, 25, 271, 29, 30 ir 33 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1445(3) aiškinamajame rašte nurodyta, kad vairuotojams vengiant pasitikrinti savo sveikatą nustatytu periodiškumu ir vairuojant kyla grėsmė jų pačių ir aplinkinių saugumui. Aiškinamajame rašte pateikiama informacija, kad pastaraisiais metais nustatyta gana nemažai eismo įvykių, kurie įvyko dėl priežasčių, susijusių su vairuotojų sveikatos būkle (2018 m. – 18 įvykių (3 asmenys sužeisti), 2019 m. – 13 įvykių (3 asmenys sužeisti), 2020 m. – 12 įvykių (3 asmenys sužeisti, 1 mirė prie vairo, 2021 m. – 21 įvykis (8 asmenys sužeisti, 1 mirė prie vairo). Papildydami aiškinamajame rašte nurodytus duomenis, informuojame, kad, Eismo įvykių informacinės sistemos duomenimis, 2022 m. dėl vairuotojo sveikatos sutrikimų įvyko 22 eismo įvykiai (11 asmenų sužeista, 1 mirė prie vairo). Šiuos eismo įvykius sukėlusių vairuotojų amžius nuo 27 iki 84 metų:

26–39 metų amžiaus grupė – 1 vairuotojas,

40–55 metų amžiaus grupė – 3 vairuotojai,

56–69 metų amžiaus grupė – 10 vairuotojų,

70–79 metų amžiaus grupė – 3 vairuotojai,

vyresni nei 80 metų – 5 vairuotojai.

T. y. 2022 m. dėl sveikatos būklės transporto priemonių nesuvaldė 4 vairuotojai, kurių amžius iki 55 metų, ir 18 (82 proc.) vyresnių nei 55 metai vairuotojų.“

LKPT pateikė informaciją apie lygių galimybių kontrolierės paklausime nurodytų amžiaus grupių vairuotojų 2020–2022 metais sukeltų įskaitinių eismo įvykių (eismo įvykių, kurių metu žuvo arba buvo sužeisti žmonės) pasiskirstymą pagal amžiaus grupes:

Amžiaus grupė	2020 m.	2021 m.	2022 m.
18–25 metai	397	352	308
26–39 metai	536	544	554
40–55 metai	489	492	533
56–69 metai	292	343	390
70–79 metai	92	90	119
Vyresni nei 80 metų	42	38	27

4. VĮ „Regitra“ generalinis direktorius 2023 m. vasario 3 d. raštu Nr. S-1833 informavo, kad VĮ „Regitra“ teikia administracines paslaugas, viena iš kurių – registruoti kelių transporto priemonių vairuotojus ir jiems išduoti vairuotojo pažymėjimus, vadovaujantis SEAKĮ ir Vairuotojų pažymėjimų išdavimo taisyklių³ nustatyta tvarka; Vairuotojų pažymėjimų išdavimo taisyklėse nustatyta, kad vairuotojo pažymėjimas asmeniui gali būti išduodamas, jei asmuo pateikia galiojančią vairuotojo sveikatos patikrinimo medicininę pažymą, patvirtinančią, kad jo sveikatos būklė yra tinkama vairuoti atitinkamos (-ų) kategorijos (-ų) motorines transporto priemones (toliau – medicininė pažyma). Medicininė pažyma išduodama Aprašo⁴ nustatyta tvarka. VI „Regitra“ atkreipė dėmesį, kad Europos Sąjungos direktyva 2006/126/EB⁵ (7 str. 3 d.) numato, jog: *„Valstybės narės gali sutrumpinti 2 dalyje nustatytą administracinio galiojimo laikotarpį vairuotojo pažymėjimams, išduotiems jų teritorijoje gyvenantiems savininkams, sulaukusiems 50 metų, siekdamos dažniau atlikti medicinines apžiūras arba taikyti kitas konkrečias priemones, tokias kaip žinių atnaujinimo kursai“*.

VĮ „Regitra“ generalinis direktorius paaiškino: „Duomenys, kai asmuo turi galiojančią medicininę pažymą, kad jo sveikatos būklė yra tinkama vairuoti atitinkamos (-ų) kategorijos (-ų) transporto priemones, Vairuotojų registru⁶ elektroniniu būdu teikiami iš Elektroninės sveikatos paslaugų ir bendradarbiavimo infrastruktūros informacinės sistemos pagal 2015 m. balandžio 28 d. tarp VĮ „Regitra“ ir Valstybės įmonės „Registru centras“ sudarytos duomenų teikimo sutarties Nr. B-157 nuostatas. Duomenys apdorojami automatiškai.“ VĮ „Regitra“ rašte paaiškinama: „Esant neigiamiems sveikatos patikros rezultatams sprendimus priima sveikatos priežiūros įstaigos. Šiuo metu nustatytu terminu asmeniui nepasitikrinus sveikatos, t. y., neturint galiojančios medicininės pažymos, jokie sprendimai VĮ „Regitra“ nepriimami. Asmeniui teikiant prašymus laikyti vairavimo egzaminą arba išduoti vairuotojo pažymėjimą ir nesant duomenų apie sveikatos patikrą (galiojančią medicininę pažymą), suteikti paslaugą atsakoma. 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojus SEAKĮ pakeitimui ir Vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklių 51.13 papunkčiui, asmeniui, nepasitikrinusiam sveikatos Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos apraše nustatytu periodiškumu, vairuotojo

³ Motorinių transporto priemonių vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2008 m. rugsėjo 10 d. įsakymu Nr. 1V-328.

⁴ Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. 301.

⁵ 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų (nauja redakcija) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2020 m. gegužės 4 d. Komisijos direktyva (ES) 2020/612.

⁶ Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių vairuotojų registras.

pažymėjimai bus skelbiami negaliojančiais, Vairuotojų registre pažymint Nuostatuose⁷ įvardytą vairuotojo pažymėjimo būklę. Asmeniui išdavus galiojančią medicininę pažymą, vairuotojo pažymėjimas bus skelbiamas galiojančiu automatinėmis priemonėmis, pažymint Vairuotojų registre atitinkamą (Nuostatuose įvardytą) vairuotojo pažymėjimo būklę.“

VĮ „Regitra“ pateikė Vairuotojų registro duomenis apie galiojančius vairuotojų pažymėjimus pagal asmenų amžiaus grupes (2023 m. vasario mėnuo):

Amžius	Kiekis
Iki 55 metų	1 070 061
56–69 metai	326 623
70–79 metai	8 8509
Daugiau nei 80 metų	29 179

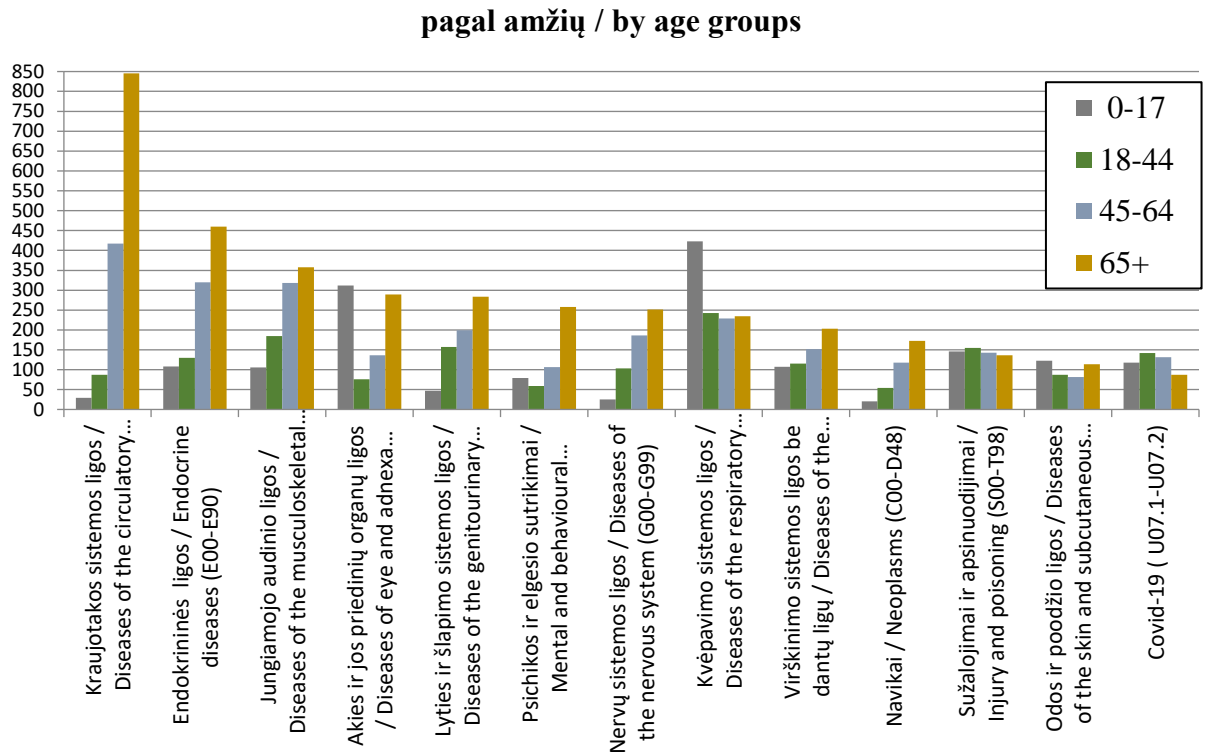
5. Sveikatos apsaugos viceministrė (toliau – Viceministrė) 2023 m. vasario 13 d. raštu Nr. (1.1.20E-14)10-40 pateikė informaciją pagal lygių galimybių kontrolierės pateiktus klausimus (atsakymai pateikiami lygių galimybių kontrolierės suformuluotų klausimų eilės tvarka). Siekiant išvengti galimo Viceministrės pateiktų atsakymų klaidingo ir dviprasmio interpretavimo, atsakymai, kurie yra reikšmingi tyrimui ir vertintini šio tyrimo metu, yra cituojami pažodžiui.

Dėl 1 klausimo. Ministerijos rašte informuojama, kad Aprašą parengė darbo grupė, kurioje dalyvavo Sveikatos apsaugos ministerijos, asmens sveikatos priežiūros įstaigų, Susisiekimo ministerijos, Lietuvos policijos eismo priežiūros tarnybos, Valstybinės kelių transporto inspekcijos prie Susisiekimo ministerijos, valstybės įmonės „Regitra“ atstovai. Pasak Viceministrės, „Darbo grupės vadovė informavo, kad, tarpininkaujant specialiajam atašė iš kitų Europos Sąjungos valstybių, buvo gauta informacija apie jose galiojančią vairuotojų sveikatos patikrinimų tvarką ir darbo grupė, rengdama Tvarkos aprašo projektą, į kurį buvo perkeliamos 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų nuostatos, atsižvelgė į kitų Europos Sąjungos valstybių praktiką, taip pat ir dėl sveikatos patikrinimo dažnumo, priklausomai nuo amžiaus“. Viceministrė pažymėjo, jog „vyresnio amžiaus asmenys žymiai dažniau turi sveikatos sutrikimų ir serga įvairiomis lėtinėmis ligomis, taip pat ir turinčiomis įtakos saugiam vairavimui. Higienos instituto tinklalapyje skelbiamame leidinyje „Lietuvos sveikatos statistika 2021“

⁷ Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių vairuotojų registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. balandžio 3 d. įsakymu Nr. 1V-121 „Dėl Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių vairuotojų registro įsteigimo ir jo nuostatų patvirtinimo“.

pateikiamoje diagramoje apie sergančių asmenų skaičių pagal ligų grupes 2021 m. 1 tūkst. gyventojų, matyti, jog kraujotakos sistemos, endokrininės sistemos, akies ir jos priedinių organų, nervų sistemos, psichikos ligomis sergančių asmenų, priklausančių 65 metų+ amžiaus grupei, yra žymiau daugiau nei 18–44 metų ar 45–64 metų amžiaus grupėse.“

Sergančių asmenų skaičius pagal ligų grupes 2021 m. 1 tūkst. gyventojų
(diagnozės, užregistruotos sveikatos priežiūros įstaigose)

Sveikatos apsaugos ministerijos rašte informuojama, kad Aprašo nuostatos dėl vairuotojų sveikatos patikrinimo periodiškumo nebuvo keičiamos nuo 2008 m., o įvertinus dabartinį Europos Sąjungos šalių vairuotojų sveikatos tikrinimo reglamentavimą, planuojama apsvarstyti klausimą dėl poreikio keisti šiuo metu galiojantį vairuotojų sveikatos patikrinimo periodiškumą.

Dėl 2 klausimo. Ministerijos rašte paaiškinama: „Vadovaujantis Tvarkos aprašo 7 ir 10 punktais, vairuotojų sveikatos tikrinimas atliekamas įstaigoje, turinčioje licenciją teikti sveikatos priežiūros paslaugas. Kandidatų ir vairuotojų sveikatą tikrina šeimos gydytojas arba vidaus / vaikų ligų gydytojas, teikiantis pirminės sveikatos priežiūros paslaugas. Pagal Tvarkos aprašo 10.1 papunktį, šeimos gydytojas arba vidaus / vaikų ligų gydytojas, tikrinimo metu nustatęs, kad tikrinamas

pacientas dėl medicininių priežasčių negali vairuoti visų kategorijų transporto priemonių, tikrinimo netęsia ir tikrinimo duomenis ir išvadas įrašo į Asmens sveikatos istoriją (ambulatorinę kortelę) (toliau – F Nr. 025/a), pasirašo ir patvirtina savo asmeniniu spaudu. Pagal Tvarkos aprašo 26 punktą, bet kurios profesinės kvalifikacijos gydytojas, nustatęs, kad asmuo dėl sveikatos būklės vairuoti negali, raštu (arba elektroniniu būdu) informuoja savo sveikatos priežiūros įstaigos administraciją, o jos įgaliotas asmuo nedelsdamas elektroniniu būdu ir per 5 darbo dienas raštu informuoja policijos komisariatą pagal tikrinamojo gyvenamąją vietą ar Lietuvos kelių policijos tarnybą apie asmenis, kurie dėl sveikatos būklės negali vairuoti traktorių ir (arba) savaeigių mašinų, o apie asmenis, kurie dėl sveikatos būklės negali vairuoti kitų transporto priemonių, – valstybės įmonę „Regitra“. Informacija, kad asmuo dėl sveikatos būklės vairuoti negali, pateikiama nurodant tikrinamojo asmens kodą, vardą, pavardę, adresą ir kito sveikatos patikrinimo laiką. Valstybės įmonė „Regitra“, gavusi tokį asmens sveikatos priežiūros įstaigos pranešimą, skelbia pranešime nurodytam asmeniui išduotą vairuotojo pažymėjimą negaliojančiu. Jeigu asmens sveikatos priežiūros įstaigos pranešime buvo nurodytas draudimas vairuoti iki tam tikro termino, jam praėjus vairuotojas gali vėl pasitikrinti sveikatą ir, jeigu nebėra priežasčių, dėl kurių jis negalėjo vairuoti, jam išduodama Vairuotojo sveikatos patikrinimo medicininė pažyma, kurią turėdamas jis gali kreiptis dėl vairuotojo pažymėjimo išdavimo.

Pagal Aprašo 29 ir 30 punktus, sudėtingais ir konfliktiniais (kai išvada reikia priimti individualius sprendimus) atvejais apie tinkamumą vairuoti sprendžia Vairuotojų sveikatos tikrinimo komisija arba SPĮ GKK. Pacientas, nesutinkantis su Vairuotojų sveikatos tikrinimo komisijos arba GKK sprendimu, per 5 darbo dienas gali apskųsti jį SPĮ vadovui, o įstaigos vadovo sprendimą – teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.“

Dėl 3 klausimo. Ministerijos rašte informuojama: „Tvarkos aprašas pasekmių nereglamentuoja, tačiau Tvarkos aprašo 6 punkte nurodoma, kad visi kandidatai bei 1 ir 2 grupės ir joms prilyginti vairuotojai privalo tikrintis sveikatą prieš įgydami šią teisę bei vėliau periodiškai šiame Tvarkos apraše nustatyta tvarka. Pagal Tvarkos aprašo 28 punktą, atlikus profilaktinį sveikatos tikrinimą, užpildytą F Nr. E083-1 vairuotojo pažymėjimą išduodanti įstaiga (valstybės įmonė „Regitra“) gauna tiesiogiai elektroninėmis priemonėmis.“

Ministerijos rašte primenamas SEAKĮ 32 straipsnis, kuriuo nustatyta, kad siekiant užtikrinti eismo keliais saugumą ir apsaugoti žmonių gyvybę, sveikatą ir turtą, asmenims taikoma atsakomybė už teisės aktų, reglamentuojančių eismo keliais saugumą, pažeidimus; Lietuvos Respublikos

administracinių nusižengimų kodekso 424 str. 1 dalyje numatyta, kad transporto priemonių vairavimas nepasitikrinus sveikatos nustatytu periodiškumu, nesilaikant vairuotojo pažymėjime nurodytų vairuotojui taikomų apribojimų (išskyrus leidimo vairuoti tam tikros rūšies transporto priemones apribojimus) ar pasibaigus vairuotojo pažymėjimo galiojimo laikui užtraukia baudą nuo trisdešimt iki penkiasdešimt eurų.

Dėl 4 klausimo. Viceministrė informavo: „Sveikatos priežiūros specialistui nustačius, kad asmuo dėl sveikatos būklės vairuoti negali, jis raštu (arba elektroniniu būdu) informuoja savo sveikatos priežiūros įstaigos administraciją, o jos įgaliotas asmuo nedelsdamas elektroniniu būdu ir per 5 darbo dienas raštu informuoja policijos komisariatą pagal tikrinamojo gyvenamąją vietą ar Lietuvos kelių policijos tarnybą apie asmenis, kurie dėl sveikatos būklės negali vairuoti traktorių ir (arba) savaeigių mašinų, o apie asmenis, kurie dėl sveikatos būklės negali vairuoti kitų transporto priemonių, – valstybės įmonę „Regitra“.“

Dėl 5 klausimo. Sveikatos apsaugos ministerijos rašte nurodytos ligos, dėl kurių asmeniui gali būti ribojamos galimybės vairuoti transporto priemones: „Ligos ir sveikatos problemos, dėl kurių ribojama teisė vairuoti transporto priemones: regėjimo, klausos problemos, judėjimo sistemos sutrikimai, širdies ir kraujagyslių ligos, dėl kurių gali staiga sutrikti cerebrinės funkcijos, cukrinis diabetas, neurologinės ligos ir obstrukcinės miego apnėjos sindromas, psichikos ir elgesio sutrikimai, inkstų sutrikimai.“

Dėl 6 klausimo. Viceministrė paaiškino: „Statistiniai duomenys apie sveikatos problemas, dėl kurių, atlikus vairuotojo sveikatos patikrinimą, nebuvo leista vairuoti transporto priemonių, nėra renkami. Šie duomenys yra fiksuojami tik asmens sveikatos priežiūros įstaigų, atliekančių vairuotojų sveikatos patikrinimus, pacientų medicininiuose dokumentuose. Iš viešoje erdvėje skelbiamų gydytojų pasisakymų, dažniausiai teisė vairuoti yra apribojama dėl kardiologinių susirgimų, nemažą dalį sudaro neurologinės ligos ir psichikos sutrikimai, toliau seka regos sutrikimai, endokrinologinės ligos. <https://www.bta.lt/naujienos/reguliariai-sveikata-tikrinasi-vos-keli-procentai-vairuotoju-bet-si-iproti-teks-keisti>.“

Dėl 7 klausimo. Sveikatos apsaugos ministerijos rašte pateiktas paaiškinimas: „Pagal Tvarkos aprašo 26 punktą, bet kurios profesinės kvalifikacijos gydytojas, nustatęs, kad asmuo dėl sveikatos būklės vairuoti negali, raštu (arba elektroniniu būdu) informuoja savo sveikatos priežiūros įstaigos administraciją, o jos įgaliotas asmuo nedelsdamas elektroniniu būdu ir per 5 darbo dienas raštu

informuoja policijos komisariatą pagal tikrinamojo gyvenamąją vietą ar Lietuvos kelių policijos tarnybą apie asmenis, kurie dėl sveikatos būklės negali vairuoti traktorių ir (arba) savaeigių mašinų, o apie asmenis, kurie dėl sveikatos būklės negali vairuoti kitų transporto priemonių, – valstybės įmonę „Regitra“. Informacija, kad asmuo dėl sveikatos būklės vairuoti negali, pateikiama nurodant tikrinamojo asmens kodą, vardą, pavardę, adresą ir kito sveikatos patikrinimo laiką.“

Dėl 8 ir 9 klausimo. Viceministrė pateikė paaiškinimus ir informaciją apie galimus alternatyvius vairuotojų sveikatos patikros būdus, nesiejant patikros su amžiumi: „Europos transporto saugos tarybos 2021 m. paskelbtoje ataskaitoje, kurioje analizuojamos sveikatos būklės vertinimo dėl tinkamumo vairuoti procedūros, nurodyta, jog Europos šalyse yra taikomi 3 pagrindiniai modeliai:

1. Reguliarus visų vairuotojų sveikatos vertinimas (vertinimo periodiškumas priklausomai nuo amžiaus gali skirtis), jiems įsigyjant ir vėliau periodiškai atnaujinant vairuotojo pažymėjimą. Tokia praktika taikoma Belgijoje, Estijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Vengrijoje, Airijoje, Italijoje, Lietuvoje, Latvijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje.

2. Tik tam tikrų sveikatos sutrikimų turinčių vairuotojų privalomas sveikatos patikrinimas. Jis yra privalomas tik tiems asmenims, kuriems dėl sveikatos būklės yra išduotas trumpiau galiojantis vairuotojo pažymėjimas (apie tokią sveikatos būklę privalo pranešti arba pats vairuotojas, arba medikas). Tokie asmenys, kiekvieną kartą atnaujinami vairuotojo pažymėjimą, privalo pateikti gydytojų išvadą dėl tinkamumo vairuoti. Tokia praktika taikoma Austrijoje, Kroatijoje, Danijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje ir Švedijoje.

3. Mišrus modelis, kai vairuotojo sveikatos patikrinimas visiems vairuotojams yra atliekamas pirmą kartą gaunant vairuotojo pažymėjimą, o reguliariai visų vairuotojų sveikatą pradedama tikrinti tik sulaukus tam tikro amžiaus (Liuksemburge ir Portugalijoje nuo 60 metų; Serbijoje ir Slovakijoje nuo 65 metų; Kipre, Suomijoje, Airijoje, Izraelyje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje nuo 70 metų, Šveicarijoje ir Olandijoje nuo 75 metų; Norvegijoje nuo 80 metų). Jeigu asmeniui dėl sveikatos būklės buvo išduotas trumpiau galiojantis vairuotojo pažymėjimas, jis, norėdamas atnaujinti vairuotojo pažymėjimą, privalo tikrintis sveikatą, nepriklausomai nuo amžiaus.

Dažniausiai, didėjant vairuotojo amžiui, sveikatos tikrinimo periodiškumas dažnėja. Žemiau pateikiame duomenis iš interneto svetainės, kurioje skelbiama oficiali informacija apie vairuotojų pažymėjimų atnaujinimą Europos Sąjungos valstybėse, kai, atnaujinant vairuotojo pažymėjimą, būtina pateikti medicininį sertifikatą:

Estija – visiems vairuotojams iki 65 metų privalomas sveikatos patikrinimas kas 10 metų, sulaukus 65 metų – kas 5 metus.

Liuksemburgas – privalomas sveikatos patikrinimas vairuotojams sulaukus 60 metų (pažymėjimas gali galioti ilgiausiai 10 metų), nuo 70 metų iki 80 metų (pažymėjimas gali galioti ilgiausiai 5 metus), nuo 80 metų pažymėjimas gali galioti ilgiausiai 2 metus).

Graikija – visiems vairuotojams iki 65 metų privalomas sveikatos patikrinimas kas 15 metų, nuo 65 metų iki 80 metų – kas 3 metus, nuo 80 metų – kas 2 metus.

Malta – privalomas sveikatos patikrinimas vairuotojams sulaukus 70 metų kas 5 metus.

Daugiau informacijos šia tema galima rasti šioje interneto svetainėje:

https://europa.eu/youreurope/citizens/vehicles/driving-licence/driving-licence-renewal/index_en.htm.”

Dėl 10 klausimo. Viceministrė informavo: „Pagal aukščiau minėtoje interneto svetainėje skelbiamą informaciją, užsienio valstybėse, kuriose vairuotojams privaloma tikrintis sveikatą, vyresnio amžiaus asmenims yra išduodamas trumpiau galiojantis vairuotojo pažymėjimas, kurio neatnaujinę jie netenka teisės vairuoti. Pažymėtina, kad šiuo metu Lietuvoje visiems vairuotojams mėgėjams, nepriklausomai nuo amžiaus, išduodamas 10 metų galiojantis vairuotojo pažymėjimas, nepriklausomai nuo to, kiek galioja jų sveikatos patikrinimo pažyma.“

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

1. Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. 301 *Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose patvirtinto 7 priedo Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašo* nuostatomis, įtvirtinančiomis vairuotojų sveikatos tikrinimo periodiškumą pagal amžiaus grupes, yra tinkamai įgyvendinama Lygių galimybių įstatymo 5 str. 1 d. 1 punkte įtvirtinta valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareiga pagal kompetenciją užtikrinti, kad visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos.

2. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 str. skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų⁸.

Konstitucijos 29 str. įtvirtintos nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kurio paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 str. nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (1 str. 1 d.).

Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo preambulėje teigiama, kad „sveikata – tai ne tik ligų ir fizinių defektų nebuvimas, bet ir fizinė, dvasinė bei socialinė žmonių gerovė“; „kuo geresnė visuomenės sveikata yra būtina Lietuvos valstybės saugumo ir klestėjimo bei atviros, teisingos ir darnios pilietinės visuomenės kūrimo prielaida“. Sveikatos sistemos įstatymo 2 str. 11 punktu yra apibrėžiama sveikatos sąvoka – „asmens ir visuomenės fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė“; 2 str. 23 punktu apibrėžiama „visuomenės sveikatos priežiūra – organizacinių, teisinių, ekonominių, techninių, socialinių ir medicinos priemonių, padedančių įgyvendinti ligų ir traumų profilaktiką, išsaugoti visuomenės sveikatą ir ją stiprinti, visuma“. Taigi kiekvieno asmens sveikata yra siejama ne tik su asmenine kiekvieno žmogaus fizine ir dvasine savijauta, socialine gerove, bet ir su kiekvieno asmens gebėjimu kaip visateisis narys dalyvauti socialiniame gyvenime, naudotis savo teisėmis, laisvėmis ir būti aktyviu visuomenės nariu, o kartu vykdyti pilietines pareigas valstybėje. Svarbu pažymėti, jog Konstitucijos 28 straipsniu nustatyta, kad, įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių.

⁸ Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas.

SEAKĮ 4 straipsnyje reglamentuojami eismo saugumo užtikrinimo principai: „1) valstybės pareiga – sudaryti saugias ir vienodas visiems eismo dalyviams dalyvavimo eisme sąlygas, eismo dalyvių pareiga – žinoti ir laikytis valstybės nustatytos eismo tvarkos; 2) eismo dalyvių sveikatos ir gyvybės užtikrinimas svarbiau negu ūkinės veiklos ekonominiai rezultatai; 3) asmens, visuomenės ir valstybės interesų įvertinimas ir derinimas užtikrinant saugų eismą.“

SEAKĮ 10 straipsnio 3 d. 1 punktu nustatyta, kad, užtikrindama eismo saugumą, Sveikatos apsaugos ministerija ar jos įgaliotos institucijos nustato vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimus ir tvarką, o 10 str. 3 d. 3 punktu – sveikatos sutrikimus, dėl kurių ribojama teisė arba draudžiama vairuoti tam tikros kategorijos motorines transporto priemones.

SEAKI 13 str. yra reglamentuojamos bendrosios transporto priemonių vairuotojų pareigos, viena iš kurių yra draudimas vairuoti susirgus ar pavargus, jeigu dėl to gali kilti pavojus eismo saugumui (13 str. 1 d.); šio straipsnio 18 dalyje nustatyta, kad motorinių transporto priemonių ir (ar) priekabų vairuotojai privalo tikrintis sveikatą Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytu periodiškumu.

SEAKĮ 24 str. 1 d. 2 punktu nustatyta, kad teisė vairuoti transporto priemonę gali būti atimama sutrikus elgesiui, asmenybei ir (ar) susirgus ligomis, įtrauktomis į patvirtintą sąrašą, kai dėl asmens sveikatos ar elgesio būklės asmuo negali tinkamai vairuoti transporto priemonių.

SEAKĮ 32 straipsnyje nurodoma, kad, siekiant užtikrinti eismo keliais saugumą ir apsaugoti žmonių gyvybę, sveikatą ir turtą, asmenims taikoma atsakomybė už teisės aktų, reglamentuojančių eismo keliais saugumą, pažeidimus.

Taigi darytina išvada, kad eismo dalyvių saugumas keliuose, eismo dalyvių sveikata ir gyvybė yra kertiniai eismo saugumo keliuose principai, kuriuos valstybė privalo užtikrinti ir kuriais turi būti pagrįstas visų eismo dalyvių saugumas, tai yra valstybės pareiga užtikrinti ne tik pačių eismo dalyvių asmeninį saugumą, bet kartu ir saugumą apskritai visų eismo dalyvių, kurie gali patirti neigiamas pasekmes dėl kitų eismo dalyvių elgesio, kurį, be kita ko, gali paskatinti pablogėjusi sveikata, liga, neatsakingas vairavimas ar kitos priežastys.

Šio tyrimo metu lygių galimybių užtikrinimo nepaisant amžiaus aspektu yra vertinamos 2000 m. gegužės 31 d. sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. 301 patvirtinto Tvarkos aprašo nuostatos, kuriomis yra nustatytas vairuotojų sveikatos tikrinimo periodiškumas ir šis periodiškumas tiesiogiai siejamas su amžiumi, tai yra nustatyta, kad asmenys iki 55 metų privalo tikrinti sveikatą

1 kartą per 10 metų; asmenys nuo 56 iki 69 metų – 1 kartą per 5 metus; asmenys nuo 70 iki 79 metų – 1 kartą per 2 metus ir asmenys nuo 80 metų – 1 kartą per 1 metus.

3. Lygių galimybių įstatymo 5 str. 1 punktu nustatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti, jog visuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Lygių galimybių įstatymo 5 str. nustatytų darbdavio pareigų nevykdymas ar netinkamas vykdymas yra laikomas Lygių galimybių įstatymo pažeidimu (Lygių galimybių įstatymo 10 str.).

4. Dėl lygių galimybių užtikrinimo ir diskriminacijos sampratos

Diskriminacijos samprata išplaukia iš lygių galimybių principo, įtvirtinto tiek nacionaliniuose, tiek tarptautiniuose teisės aktuose. Įvairiuose teisės aktuose yra įtvirtinta, kad draudžiamas nevienodas elgesys dėl tam tikro žmogaus įgimto ar įgyto požymio, priskirtinos savybės (amžiaus, lyties, lytinės orientacijos, religijos, socialinės padėties ir kt.), todėl diskriminacija plačiąja prasme suvokiama kaip skirtumų darymas, susijęs su asmeniui būdingu tam tikru jį identifikuojančiu požymiu. Dėl šios priežasties asmeniui ar vienodais požymiais pasižyminčiai grupei asmenų gali būti sukuriamos prievolės, nepatogumai, sumažinamos arba apskritai atimamos galimybės realizuoti savo teises, kurie nėra taikomi kitiems visuomenės nariams, pasižymintiems kitais asmens tapatybės požymiais. Taigi diskriminacija pati savaime yra elgesys, dėl kurio asmeniui būtent dėl tam tikro tą asmenį identifikuojančio požymio ar priskirtinos savybės yra sukuriamos neigiamos pasekmės, apribojamos galimybės vienodomis sąlygomis dalyvauti visuomeniniame gyvenime ir naudotis savo teisėmis, kai panašiomis aplinkybėmis kitokiais požymiais pasižyminčiam asmeniui šis mažiau palankus elgesys nėra taikomas.

Lygių galimybių įstatymo 2 str. 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Lygių galimybių įstatymo 2 str. 9 dalyje tiesioginė diskriminacija apibrėžiama kaip elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės

orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokio masto skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas. „Vertinant tai, ar pagrįstai nustatytas skirtingas teisinis reguliavimas, būtina atsižvelgti į konkrečias teises aplinkybes. Pirmiausia turi būti įvertinti atitinkamų subjektų ir objektų, kuriems taikomas skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumai.“⁹

Taigi diskriminacija kildinama iš palyginamųjų asmenų ar jų grupių nevienodo traktavimo, pagrįsto to asmens ar grupės asmenų tam tikrais tapatybės požymiais ar priskirtinomis savybėmis. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 dalyje įtvirtintą tiesioginės diskriminacijos apibrėžtį, tiriant šiuo konkrečiu atveju galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu fakto buvimą arba nebuvimą, yra lyginami vairuotojai, sulaukę 56-erių metų, su jaunesnio amžiaus vairuotojais, kuriems nėra taikoma dažnesnė periodinė sveikatos patikra atsižvelgiant į amžių, ir vertinama, ar panašiomis aplinkybėmis būtent asmenims dėl vyresnio amžiaus, tai yra 56 metų ir daugiau, nėra ribojamos lygios galimybės turėti vairuotojo pažymėjimą ir vairuoti automobilius tokiais pačiomis sąlygomis, kurios taikomos jaunesnio nei 56-eri metai amžiaus transporto priemonės vairuojantiems asmenims.

Šio tyrimo kontekste galima pastebėti, kad sveikatos patikra pati savaime neturėtų ir negalėtų būti suvokiama kaip tam tikras visuomenės blogis, nepalankus asmens traktavimas, nes, remiantis Sveikatos sistemos įstatymu, atsižvelgiant į visuomenėje saugomas ir puoselėjamas vertybes ir nuostatas, gyventojų sveikata yra didžiausia visuomenės socialinė ir ekonominė vertybė, fizinė, dvasinė bei socialinė žmonių gerovė. SEAKĮ 4 straipsniu yra deklaruojamas vienas iš eismo saugumo principų – eismo dalyvių sveikatos ir gyvybės užtikrinimas, o valstybės pareiga – sudaryti visiems asmenims saugias ir vienodas dalyvavimo eismo keliuose sąlygas. Todėl savalaikis, rūpestingas ir atsakingas sveikatos problemų atpažinimas, identifikavimas bei nustatytų susirgimų gydymas yra valstybės ir kiekvieno asmens rūpestis, siekiamybė, nes sveikata tiek teisine, tiek socialine prasme

⁹ Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas.

suvokiama kaip didžiausia vertybė, garantuojanti visavertį žmogaus gyvenimą, gebėjimą vienodomis sąlygomis su kitais asmenimis įgyvendinti savo teises bei naudotis laisvėmis.

Kartu būtina pažymėti, kad kiekvienas eismo keliuose dalyvis yra socialiai atsakingas ne tik už savo sveikatą, kurios patikra ir teigiami rezultatai (tinkamos vairuoti automobilį sveikatos būklės nustatymas) daro įtaką visų eismo dalyvių keliuose saugumui, bet ir už apskritai visų vairuotojų bei nevairuojančių asmenų saugumą keliuose (keleivių, pėsčiųjų, dviratininkų ir pan.).

Svarstyтина, jog Tvarkos apraše nustatyta pareiga pasitikrinti sveikatą asmenims, sulaukusiems 56-erių metų amžiaus, periodiškai dažniau nei jaunesnio amžiaus asmenims lygių galimybių užtikrinimo prasme gali būti suvokiama kaip mažiau palanki sąlyga finansinės naštos prasme. Pažymėtina, kad sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. 301 patvirtintoje Profilaktinių sveikatos tikrinimų rūšių ir apmokėjimo tvarkoje nustatyta, kad pirminės ir antrinės sveikatos priežiūros paslaugas, teikiamas atliekant profilaktinius sveikatos tikrinimus, *inter alia* vairuotojų mėgėjų sveikatos patikrinimus, apmoka pacientas. Taigi svarstyтина, kad vyresnio amžiaus vairuotojams, kuriems privaloma periodiškai dažniau pasitikrinti sveikatą nei jaunesnio amžiaus vairuotojams (iki 55-erių metų įskaitytinai), yra sukuriama tam tikra prasme didesnė finansinė našta. Tačiau valstybės pareiga sudaryti saugias ir vienodas visiems kelių eismo dalyviams sąlygas dalyvauti kelių eisme apima ir kiekvieno individo pareigą nustatyta tvarka profilaktiškai pasitikrinti sveikatą, kad galimos sveikatos problemos nekeltų pavojaus kitų eismo keliuose dalyvių gyvybei ir sveikatai. Be abejonės, eismo keliuose dalyvis privalo vykdyti ir kitas teisės aktais nustatytas pareigas, kurias įvykdęs galėtų saugiai vairuoti transporto priemonę, nekeldamas pavojaus kitiems eismo dalyviams ir kartu prisiimdamas atsakomybę dėl galimų nuostolių atlyginant padarytą materialinę žalą, ir šios pareigos taip pat siejamos su tam tikra finansine našta (automobilio techninė apžiūra, transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimas).

Kitas paminėtinas aspektas, kuris galėtų būti vertinamas kaip mažiau palankus vyresnio amžiaus vairuotojams, kuriems privalu dažniau tikrintis sveikatą nei jaunesnio amžiaus asmenims, yra tam tikrų administracinių procedūrų atlikimas tikrinantis sveikatą, kurioms atlikti privalu skirti atitinkamą laiką, nuvykti į sveikatos patikros vietas ir visus šiuos veiksmus būtina suderinti su darbinių funkcijų atlikimu (dirbantiems asmenims) bei apskritai privačiu gyvenimu.

Aptariant galimas kitas dažnesnės sveikatos patikros neigiamas pasekmes vyresnio amžiaus vairuotojams (56+), galima pastebėti, kad tos pasekmės gali kilti nuo 2024 m. sausio 1 d., tai yra 56+

metų amžiaus vairuotojams, dažnesniu periodiškumu nei jaunesniems vairuotojams laiku nepasitikrinus sveikatos, bus taikoma griežta įstatyminė priemonė – vairuotojo pažymėjimo paskelbimas negaliojančiu. 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojus SEAKĮ 22 str. 4 dalies nuostatomis, vairuotojams laiku nepasitikrinusiems sveikatos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytu periodiškumu vairuotojų turimi pažymėjimai vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka bus skelbiami negaliojančiais. Aptariama SEAKĮ 22 str. 4 dalies nuostata yra įgyvendinama vidaus reikalų ministro 2008 m. rugsėjo 10 d. įsakymu Nr. 1V-328 patvirtintų Motorinių transporto priemonių vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklių 51.13 punktu, kuriuo nustatyta, jog asmeniui, nepasitikrinusiam sveikatos Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos apraše nustatytu periodiškumu, vairuotojo pažymėjimas skelbiamas negaliojančiu (minėta taisyklių 51.13 punkto redakcija įsigalios 2024 m. sausio 1 d.). “ . ANK 424 str. 1 dalyje numatyta, kad transporto priemonių vairavimas nepasitikrinus sveikatos nustatytu periodiškumu, nesilaikant vairuotojo pažymėjime nurodytų vairuotojui taikomų apribojimų (išskyrus leidimo vairuoti tam tikros rūšies transporto priemonės apribojimus) ar pasibaigus vairuotojo pažymėjimo galiojimo laikui užtraukia baudą nuo trisdešimt iki penkiasdešimt eurų. Kaip Tarnybai paaiškino Vidaus reikalų ministerija, „Šiuo metu iš esmės SEAKĮ 13 straipsnio 18 dalyje įtvirtinto reikalavimo kontrolė, jei sveikatą reikia tikrinti dažniau nei kas 10 metų, nevyksta, tačiau gavus duomenų (pvz., tiriant eismo įvykį), kad asmuo vairavo nustatyta tvarka nepasitikrinęs sveikatos, tai laikoma SEAKĮ pažeidimu

Panašiai esamą situaciją dėl vairuotojų sveikatos patikros apibūdino ir kitos institucijos: Lietuvos kelių policijos tarnyba informavo, jog „Šiuo metu kontrolė, ar asmuo laikosi įstatymo 13 str. 18 dalyje įtvirtinto reikalavimo ir nustatytu periodiškumu pasitikrino sveikatą, vykdoma tik asmeniui keičiant vairuotojo pažymėjimą“; VĮ „Regitra“ paaiškino: „Šiuo metu nustatytu terminu asmeniui nepasitikrinus sveikatos, t. y., neturint galiojančios medicininės pažymos, jokie sprendimai VĮ „Regitra“ nepriimami.“

Taigi darytina išvada, kad SEAKĮ 22 str. 4 dalyje įtvirtinta sveikatos nepasitikrinusiems vairuotojams valstybės numatyta taikyti pakankamai griežta priemonė iš esmės gali būti vertinama kaip mažiau palanki vyresnio amžiaus vairuotojams, nes jiems kur kas dažniau nei jaunesniems vairuotojams reikia periodiškai tikrintis sveikatą, ir, laiku to neatlikusiems, vairuotojo pažymėjimas neteks galios, be to, gali būti skiriama bauda vairuotojams, vairuojantiems transporto priemonę nepasitikrinus sveikatos. Manytina, kad ši pakankamai griežta ir atgrasanti priemonė bus taikoma

laikinai, nes, pagal pateiktus kompetentingų institucijų paaiškinimus, vairuotojo pažymėjimo galiojimas automatiškai vėl bus atnaujinamas, tai yra pasak VĮ „Regitra“, „išdavus galiojančią medicininę pažymą, vairuotojo pažymėjimas bus skelbiamas galiojančiu automatinėmis priemonėmis, pažymint Vairuotojų registre atitinkamą (Nuostatuose įvardytą) vairuotojo pažymėjimo būklę“.

Bendriausia prasme SEAKĮ 22 str. 4 dalies nuostata dėl vairuotojo pažymėjimo skelbimo negaliojančiu vertintina kaip tinkamo Tvarkos aprašo įgyvendinimo kontrolė ir garantas bei saugaus eismo keliuose užtikrinimas. Tačiau šios priemonės proporcingumas keliamam tikslui pasiekti yra diskutuotinas kaip keliantis abejonių dėl požiūrio į vyresnio amžiaus vairuotojų tinkamumą vairuoti, ypač siejant SEAKĮ 22 str. 4 dalies nuostatas su Tvarkos aprašu, kuriuo įtvirtinta dažnesnė vyresnio amžiaus vairuotojų sveikatos patikra ir todėl taikytina būtent vyresnio amžiaus vairuotojams. Tyrimo metu nebuvo pateikta informacija, ar buvo svarstomos kitos švelnesnės alternatyvios, veiksmingos ir efektyvios priemonės saugiam eismui keliuose užtikrinti.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu galiojančiose Motorinių transporto priemonių vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklėse yra įtvirtinta nuostata, susijusi su vairuotojo sveikatos būkle, tai yra minėtų taisyklių 51.5 p. nustatyta, kad asmeniui, kuriam išduotas vairuotojo pažymėjimas, susirgus ligomis, kuriomis sergant draudžiama vairuoti tam tikros kategorijos motorines transporto priemones, vairuotojo pažymėjimas skelbiamas negaliojančiu, tačiau (pagal pateiktus kompetentingų institucijų paaiškinimus bei galiojantį teisinį reglamentavimą) nėra žinoma, kaip efektyviai ši nuostata įgyvendinama tais atvejais, jeigu asmuo suserga jo vairuotojo pažymėjimo galiojimo laikotarpiu ir šis asmuo yra jaunesnio nei 56-eri metai amžiaus.

Taigi šio tyrimo kontekste vairuotojų sveikatos patikra pati savaime negalėtų būti suvokiama kaip mažiau palankus elgesys dėl amžiaus, tačiau esant atitinkamų indikacijų, dėl kurių asmuo negali vairuoti transporto priemonės, šios profilaktinės sveikatos patikros rezultatai gali sukelti tokias pasekmes, kad vairuotojui gali būti neišduodama atitinkamos formos pažyma, kuri būtina norint turėti galiojantį vairuotojo pažymėjimą. Tačiau taip pat svarbu pažymėti, kad tinkama vairuotojo sveikata yra tiek jo paties, tiek visų eismo kelių dalyvių saugumo garantas. Pažymėtina, kad Tvarkos aprašo 1 punktu apibrėžtas vairuotojų sveikatos tikrinimo tikslas – nustatyti, ar tikrinamo asmens sveikatos būklė atitinka minimalias fizinio ir psichikos tinkamumo normas, taikomas asmenims, siekiantiems vairuoti ir vairuojantiems atitinkamos kategorijos motorines transporto priemones arba jų junginius su priekaba ir (ar) traktorius, savaeiges mašinas ir mechanizmus.

Vairuotojų profilaktinės sveikatos patikros tikslo svarba yra neginčijama ir tuo pagrindžiamas profilaktinės sveikatos patikros privalomumas, tačiau Tvarkos aprašo nuostatos kelia abejonių dėl sveikatos patikros periodiškumo, apibrėžiant atitinkamo amžiaus ribas.

5. Dėl periodinių su amžiumi siejamų vairuotojų sveikatos patikrų įtvirtinimo teisės aktuose pagrįstumo

5.1. 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų (nauja redakcija), su paskutiniais pakeitimais, 7 str. 3 dalyje nustatyta, kad valstybės narės gali sutrumpinti nustatytą administracinio galiojimo¹⁰ laikotarpį vairuotojo pažymėjimams, išduotiems jų teritorijoje gyvenantiems savininkams, sulaukusiems 50 metų, siekdamas dažniau atlikti medicininės apžiūras arba taikyti kitas konkrečias priemones, tokias kaip žinių atnaujinimo kursai.

5.2. SEAKĮ 13 str. 18 dalyje nustatyta, kad motorinių transporto priemonių ir (ar) priekabų vairuotojai privalo tikrintis sveikatą Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytu periodiškumu.

5.3. Sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. 301 patvirtinto Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašo 1 punkte įtvirtintas vairuotojų sveikatos tikrinimo tikslas: „nustatyti, ar tikrinamo asmens sveikatos būklė atitinka minimalias fizinio ir psichikos tinkamumo normas, taikomas asmenims, siekiantiems vairuoti ir vairuojantiems atitinkamos kategorijos motorines transporto priemones arba jų junginius su priekaba ir (ar) traktorius, savaeigės mašinas ir mechanizmus.“

Tvarkos aprašo 10 punkte nustatyta: „Kandidatų ir vairuotojų sveikatą tikrina šeimos gydytojas arba vidaus / vaikų ligų gydytojas, teikiantis pirminės sveikatos priežiūros paslaugas sveikatos priežiūros įstaigoje (toliau – SPĮ), kurią pacientas yra pasirinkęs teisės aktų nustatyta tvarka ir kurioje prisirašęs. Šie gydytojai paskiria tyrimus, nustato jų dažnumą, vadovaudamiesi šiuo įsakymu, bei atsako už sveikatos tikrinimo kokybę: 10.1. Šeimos gydytojas arba vidaus / vaikų ligų gydytojas, tikrinimo metu nustatęs, kad tikrinamas pacientas dėl medicininių priežasčių negali vairuoti visų

¹⁰ „Nuo 2013 m. sausio 19 d. valstybių narių išduotų AM, A1, A2, A, B, B1 ir BE kategorijų pažymėjimų administracinis galiojimas yra 10 metų. Valstybė narė gali nuspręsti išduoti tokius pažymėjimus, kurių administracinis galiojimo laikotarpis yra iki 15 metų.“ (2006/126/EB Direktyvos 7 str. 2 d. a p.)

kategorijų transporto priemonių, tikrinimo netęsia ir tikrinimo duomenis ir išvadas įrašo į Asmens sveikatos istoriją (ambulatorinę kortelę) (toliau – F Nr. 025/a), pasirašo ir patvirtina savo asmeniniu spaudu.“

Tvarkos aprašo 16 punkte nustatyta: „Atlikus profilaktinį tikrinimą, išduodama Vairuotojo sveikatos patikrinimo medicininė pažyma (toliau – F Nr. 083-1/a)“; „Vairuotojo, turinčio galiojančią F Nr. 083-1/a, sveikata gali būti tikrinama anksčiau, siunčiant policijai, darbovietės administracijai, nurodžius priešlaikinio tikrinimo priežastį arba asmeniui pageidaujant“ (17 p.); „Galutinę išvadą į F Nr. 025/a įrašo, pasirašo ir patvirtina savo asmeniniu spaudu asmuo, įgaliotas asmens sveikatos priežiūros įstaigos vadovo įsakymu (komisijos pirmininkas)“ (19 p.).

Remiantis Tvarkos aprašo 26 punktu, apie asmenis, kurie dėl sveikatos būklės vairuoti negali, per 5 darbo dienas reikia raštu informuoti policijos komisariatą pagal tikrinamojo gyvenamąją vietą, nurodant tikrinamojo asmens kodą, vardą, pavardę, adresą.

Tvarkos aprašo 1 lentelėje yra įtvirtintas vairuotojų sveikatos patikros mastas ir periodiškumas pagal vairuotojų amžiaus grupes: asmenys iki 55 metų privalo tikrinti sveikatą 1 kartą per 10 metų; asmenys nuo 56 iki 69 metų – 1 kartą per 5 metus; asmenys nuo 70 iki 79 metų – 1 kartą per 2 metus ir asmenys nuo 80 metų – 1 kartą per 1 metus. Tvarkos aprašu taip pat nustatyti specialistai, kurie privalo atlikti 1 grupės¹¹ vairuotojų sveikatos patikrą pagal amžiaus grupes, tai yra asmenis iki 55-erių metų privalo tikrinti pirminio lygio specialistai – šeimos gydytojas, psichiatras (pagal pasirinktą SPĮ) bei antrinio lygio specialistai – oftalmologas, tikrinant kandidatą į vairuotojus pirmą kartą vėliau periodiškai – jei siunčia šeimos gydytojas; asmenis nuo 56-erių metų privalo tikrinti pirminio lygio specialistai – vidaus / vaikų ligų gydytojas, psichiatras (pagal pasirinktą SPĮ) bei antrinio lygio specialistai – oftalmologas, otorinolaringologas, neurologas. Pirmos grupės vairuotojų sveikatos patikros metu yra tiriami šie asmens sveikatos duomenys: regėjimo aštrumas, akiplotis (regėjimo laukas), regėjimas prieblandoje (adaptacijos tamsai), atliekamas akispūdžio matavimas (asmenims nuo 40 metų), tikrinamas spalvinis jutimas (įsigyjant vairuotojo pažymėjimą), klausa – šnabždesiu abipus, atliekami vestibulinės funkcijos tyrimai, nustatomas kraujo grupės ir Rh faktorius (asmeniui pageidaujant), EKG, tiriamos psichologinės atrankos, reakcijos ir kiti tyrimai (gydytojui skyrus).

¹¹ 1 grupė – AM, A1, A B1, B ir BE kategorijų transporto priemonių vairuotojai.

Tvarkos parašo 3 lentelėje yra numatytos minimalios fizinio ir psichikos tinkamumo normos, taikomos asmenims, siekiantiems vairuoti ir vairuojantiems variklio varomą transporto priemonę, kurios kartu patvirtina, kokie susirgimai yra reikšmingi nustatant 1-os grupės vairuotojų sveikatos būklę, kuri yra tinkama, leidžianti jiems saugiai vairuoti transporto priemones. Taigi vairuotojams (1 grupės), periodiškai tikrinantiems sveikatą pagal Tvarkos aprašo nuostatas, tiriama ir vertinama: regėjimas, klausa, judėjimo sistemos negalavimai ir sutrikimai, širdies ir kraujagyslių ligos, individualiai vertinamas cukrinis diabetas, neurologinės ligos, psichikos ir elgesio sutrikimai, alkoholio, narkotikų ir vaistų vartojimas, inkstų sutrikimai, taip pat gali būti vertinamos kitos ligos.

5.4. Pagal Tvarkos aprašo nuostatas spręstina, kokie susirgimai, ligos yra reikšmingi vertinant vairuotojų gebėjimą saugiai vairuoti transporto priemones. Sveikatos apsaugos ministerija savo atsakyme Tarnybai nedetalizavo, dėl kokių susirgimų asmenims gali būti draudžiama vairuoti, ir paaiškino: „Statistiniai duomenys apie sveikatos problemas, dėl kurių, atlikus vairuotojo sveikatos patikrinimą, nebuvo leista vairuoti transporto priemonių, nėra renkami. Šie duomenys yra fiksuojami tik asmens sveikatos priežiūros įstaigų, atliekančių vairuotojų sveikatos patikrinimus, pacientų medicininiuose dokumentuose. Iš viešoje erdvėje skelbiamų gydytojų pasisakymų, dažniausiai teisė vairuoti yra apribojama dėl kardiologinių susirgimų, nemažą dalį sudaro neurologinės ligos ir psichikos sutrikimai, toliau seka regos sutrikimai, endokrinologinės ligos.“

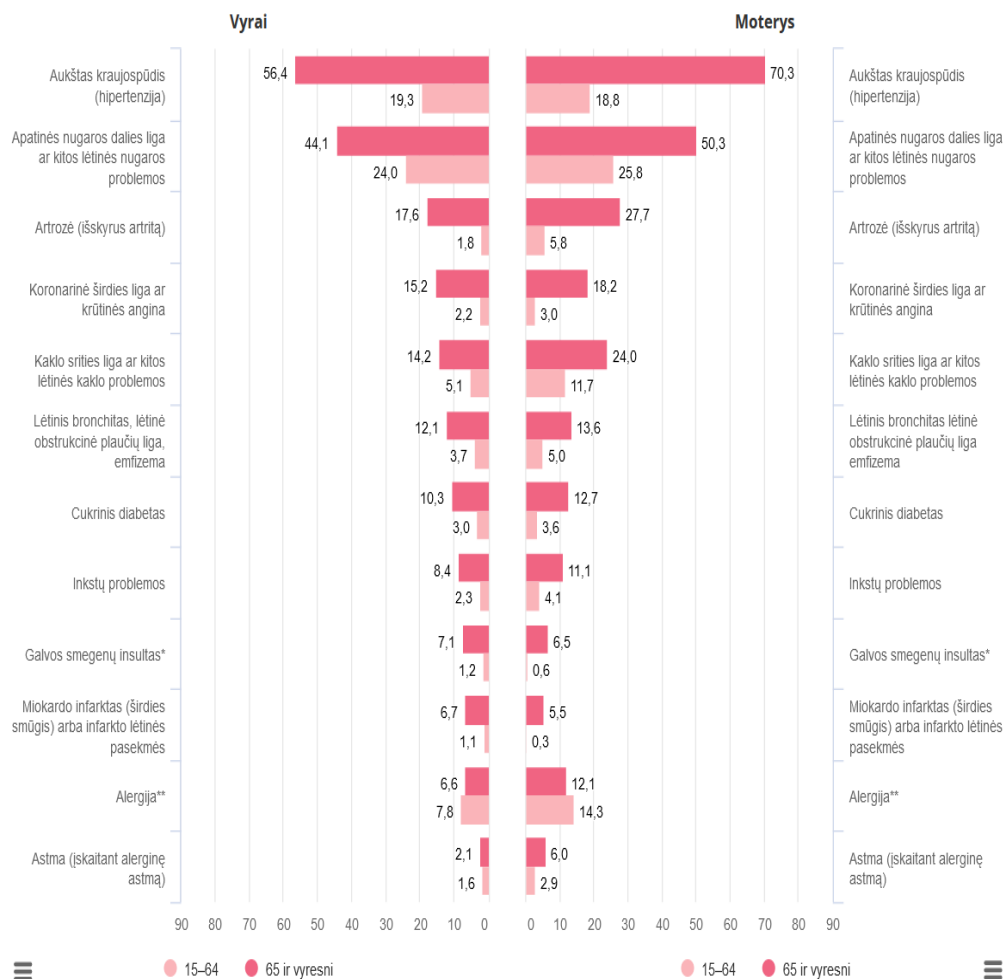
Tad vertinant apskritai, ar dažnesnė periodinė sveikatos patikra yra pagrįstai ir motyvuotai siejama su vairuotojų amžiumi, Sveikatos apsaugos ministerijos aiškinimu, būtina atsižvelgti ir į Higienos instituto skelbiamą susirgimų statistiką pagal asmenų amžiaus grupes (*sergančių asmenų skaičius 1 tūkstančiui gyventojų pagal amžiaus grupes, duomenys pateikti sprendimo nustatomojoje dalyje*). Taigi, pagal minėtus Higienos instituto skelbiamus duomenis, asmenys yra skirstomi į šias grupes: 0–17 metų, 18–44 metų, 45–64 metų ir 65+ metai; didžiausias sergamumas apskritai (kraujotakos sistemos ligomis) fiksuojamas 65+ asmenų grupėje (beveik 850 atvejų 1 tūkst. gyventojų), tai yra dvigubai didesnis nei 45–64 metų asmenų amžiaus grupėje, tačiau galima pastebėti, kad šios ligos yra kur kas labiau paplitusios ir 45–64 metų amžiaus grupėje (daugiau nei 400 atvejų 1 tūkst. gyventojų), kai 18–44 amžiaus grupėje fiksuojama tik šiek tiek daugiau nei 100 atvejų 1 tūkst. gyventojų. Taigi vienareikšmiškai galima daryti išvadą, kad kraujotakos sistemos ligos, kurios yra vienas iš kriterijų (širdies ir kraujagyslių ligos) vertinant vairuotojų gebėjimą saugiai vairuoti transporto priemonę, yra būdingos asmenims jau nuo 45-erių metų amžiaus. Pažymėtina, kad

endokrininės ir jungiamojo audinio ligos kur kas labiau paplitusios jau 45–64 metų asmenų grupėje nei 18–44 metų asmenų grupėje ir šių ligų daugėja 65+ asmenų grupėje. Akies ir jos priedėlinių organų ligos labai dažnai fiksuojamos 0–17 metų bei 65+ asmenų grupėje, psichikos elgesio sutrikimai kur kas dažniau fiksuojami 65+ asmenų grupėje (dvigubai daugiau) nei 45–64 metų asmenų grupėje. Taigi apskritai galima stebėti atitinkamų ligų kur kas didesnį paplitimą ne tik 65+ asmenų, bet ir 45–64 metų asmenų grupėje (tam tikros ligos, turinčios reikšmės vairuotojo sveikatos vertinimui: kraujotakos sistemos, endokrininės, jungiamojo audinio).

Atkreiptinas dėmesys, kad Higienos instituto pateikti duomenys apie ligų paplitimą pagal amžiaus grupes neatspindi informacijos apie klausos sutrikimus, kas, be kita ko, yra svarbu pagal Tvarkos aprašo nuostatas vertinant vairuotojo gebėjimus vairuoti transporto priemones.

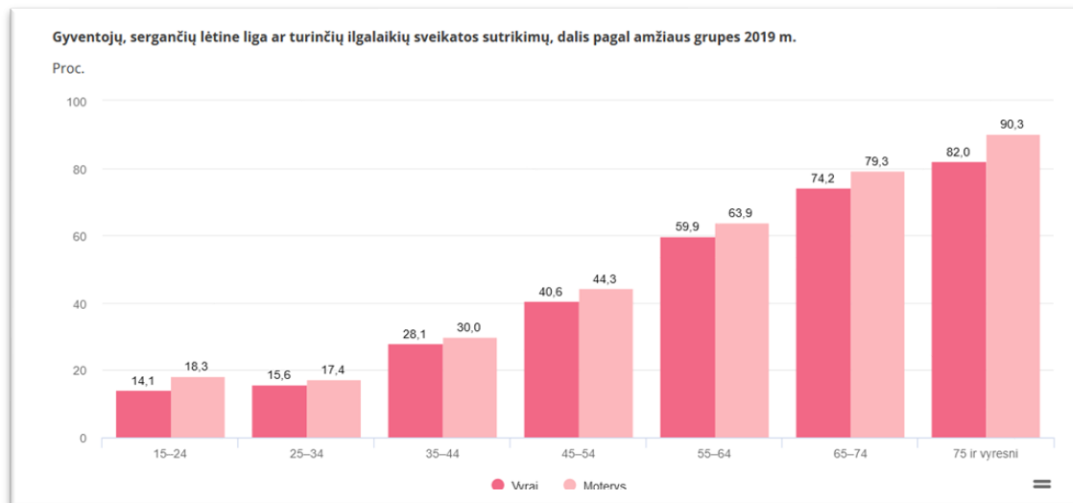
Pagal Valstybės duomenų agentūros Oficialiosios statistikos portale skelbiamus duomenis apie kai kurių lėtinių ligų ar būklių paplitimą pagal amžių ir lytį 2019 metais¹² spręstina, kad aukšto kraujospūdžio, nugaros problemos, artrozė, koronarinė širdies liga ar krūtinės angina, kurios gali būti vertinamos vairuotojų sveikatos patikros metu, kur kas labiau paplitusios 65+ amžiaus asmenų grupėje (pastebima, kad moterų sergamumas yra didesnis nei vyrų).

¹² Nuoroda internete: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventoju-sveikata-2020/kai-kuriu-letiniu-ligu-ir-bukliu-paplitimas>

Oficialiosios statistikos portale skelbiama¹³, kad „Lėtinės ligos – vis didesnę susirūpinimą kelianti problema, tai iššūkis ne tik lėtine liga sergančiam asmeniui, bet ir jo aplinkai, visuomenei bei valstybei.“; minėtame portale skelbiama, kad „46 proc. gyventojų nurodė, jog serga kokia nors lėtine liga arba turi ilgalaikių (trunkančių mažiausiai 6 mėn.) sveikatos sutrikimų. Moterų, teigusių, jog turi ilgalaikių sveikatos problemų, buvo daugiau negu vyrų – atitinkamai 51 ir 40 proc. Ilgalaikių sveikatos problemų turėjo aštuoni iš dešimties 65 metų ir vyresnių gyventojų“.

¹³ Nuoroda internete: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventoju-sveikata-2020/kai-kuriu-letiniu-ligu-ir-bukliu-paplitimas>.

Analizuojant pirmiau pateiktoje lentelėje esamus duomenis apie sergamumą lėtinėmis ligomis pagal amžiaus grupes, galima pastebėti, kad didesnis atotrūkis tarp stebimų paplitimo ligų išryškėja nuo 55-erių metų, kuomet pastebimas lėtinių ligų padažnėjimas beveik dviem dešimtimis procentų, lyginant su 45–54 metų amžiaus grupe; 55–64 metų, 65–74 metų ir 75+ metų asmenų amžiaus grupėse stebimas laipsniškas lėtinių ligų dažnėjimas atitinkamai dešimčia (apytiksliai) procentų kiekvienai minėtai amžiaus grupei.

Taigi apibendrinant Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktus sergamumo atitinkamomis ligomis duomenis, viešai skelbiamus lėtinių ligų paplitimo duomenis tarp atskirų amžiaus grupių, kyla neaiškumų bei abejonių dėl Tvarkos apraše nustatytos dažnesnės vairuotojų sveikatos patikros būtent nuo 56-erių metų (kas 5-eri metai) pagrįstumo ir kartu saugumo keliuose užtikrinimo. Tam tikrų susirgimų, ligų, kurios pagal Tvarkos aprašo nuostatas gali daryti įtaką vairuotojo budrumui, tinkamumui, įvairovė yra pastebima jaunesnio nei 56-eri metai asmenų grupėje, o ryškesni sveikatos sutrikimai, ligų suintensyvėjimas pastebimas nuo 65-erių metų amžiaus.

5.5. Vertinant LKPT pateiktus duomenis apie atitinkamų amžiaus grupių automobilių vairuotojų 2020–2022 metais sukeltų įskaitinių eismo įvykių (eismo įvykių, kurių metu žuvo arba buvo sužeisti žmonės) pasiskirstymą pagal amžiaus grupes, galima pastebėti, kad 2022 m. ypač padaugėjo eismo įvykių, kuriuos sukėlė 56–69 metų vairuotojai, tai yra: jeigu 2020 m. jie sukėlė 292 eismo įvykius, 2021 m. – 343 įvykius, tai 2022 m. – užfiksuota 390 eismo įvykių, tačiau vyresnių nei 80 metų sukeltų eismo įvykių mažėja: 2020 m. – 42, 2022 m. – 27 eismo įvykiai.

Tačiau, vertinant eismo įvykių skaičių išraiškos prasme, spręstina, kad 2020–2022 metais daugiausia eismo įvykių sukėlė 26–55 metų amžiaus vairuotojai.

Vertinant 2022 m. sukeltus eismo įvykius pagal amžiaus grupes procentine išraiška (nuo visų sukeltų eismo įvykių visose amžiaus grupėse) galima pastebėti šias tendencijas: 18–55 metų vairuotojai sukėlė 72,2 proc. eismo įvykių, 56–69 metų vairuotojai – 20,2 proc., 70–79 metų vairuotojai sukėlė 6,16 proc. ir 80+ amžiaus vairuotojai sukėlė 1,40 proc. eismo įvykių.

Atitinkamai galima pastebėti, kad sukeltų eismo įvykių skaičius pagal amžiaus grupes proporcingai atspindi ir šių amžiaus grupių vairuotojams išduotų vairuotojų pažymėjimų skaičių: 18–55 metų vairuotojams išduota 70,66 proc. visų vairuotojų pažymėjimų, 56–69 metų vairuotojams – 22 proc., 70–79 metų vairuotojams – 5,8 proc. ir 80+ amžiaus vairuotojams išduota 1,92 proc. vairuotojų pažymėjimų.

Taigi, remiantis pirmiau minėtais statistikos duomenimis ir jų pagrindu atliktais skaičiavimais, nėra pagrindo daryti išvadą, kad apskritai 56–69 metų ar 70–79 metų, 80+ amžiaus asmenys pagal atitinkamai jiems išduotų vairuotojų pažymėjimų skaičių ir sukeltų eismo įvykių skaičių vertintini kaip labiau pavojingi, keliantys didesnę riziką vairuotojai, ir vien dėl šios priežasties jiems reikėtų periodiškai dažniau tikrinti sveikatą nei jaunesniems vairuotojams.

Kartu būtina atkreipti dėmesį, kad, remiantis LKPT pateiktais Eismo įvykių informacinės sistemos duomenimis, 2022 m. dėl vairuotojo sveikatos sutrikimų įvyko 22 eismo įvykiai (11 asmenų sužeista, 1 mirė prie vairo). Šiuos eismo įvykius sukėlusių vairuotojų amžius yra nuo 27 iki 84 metų: 26–39 metų amžiaus grupė – 1 vairuotojas, 40–55 metų amžiaus grupė – 3 vairuotojai, 56–69 metų amžiaus grupė – 10 vairuotojų, 70–79 metų amžiaus grupė – 3 vairuotojai, vyresni nei 80 metų – 5 vairuotojai. Sutiktina su LKPT paaiškinimu, kad „2022 m. dėl sveikatos būklės transporto priemonių nesuvaldė 4 vairuotojai, kurių amžius iki 55 metų, ir 18 (82 proc.) vyresnių nei 55 metai vairuotojų.“, tačiau nėra žinoma, kokie sveikatos sutrikimai sukėlė šiuos eismo įvykius, ar jie priskirtini Tvarkos apraše vertintiniems sveikatos sutrikimams. Taip pat, nėra pateikta informacija, ar eismo įvykius sukėlę vairuotojai buvo pasitikrinę sveikatą pagal Tvarkos apraše nustatytą periodiškumą ir ar būtent vairuotojų sveikatos sutrikimai, kurie yra vertinami sveikatos patikros metu, buvo minėtų eismo įvykių priežastis.

5.6. Taigi, įvertinus tyrimo metu gautus paaiškinimus, informaciją, skelbiamus statistikos duomenis, konstatuotina, kad sveikatos būklė keičiantis žmogaus amžiui (senėjant) kinta – prastėja, atsiranda lėtinių ligų, ir todėl žmogaus fiziniai gebėjimai aktyviai bei kokybiškai dalyvauti visuomenės gyvenime gali keistis priklausomai nuo kiekvieno asmens fizinės ir psichinės sveikatos būklės.

Europos transporto saugumo tarybos 2021 m. ataskaitoje¹⁴ rašoma, kad „Siekdami kompensuoti šiuos funkcinis apribojimus (*pastaba: dėl amžiaus atsirandančius sveikatos sutrikimus*), daugelis vyresnio amžiaus vairuotojų stengiasi vengti vairuoti naktį, blogomis oro sąlygomis, spūstyse ir piko metu“¹⁵ (*neoficialus vertimas*). Minėtoje ataskaitoje taip pat rašoma, kad „Vyresnio amžiaus žmonės turi daugiau laisvės rinktis, kada keliauti, ir dažniau renkasi vairuoti dieną ir sausu oru. Jie turi vidutiniškai daugiau vairavimo patirties, padedančios numatyti galimas problemines situacijas. Be to, vyresnio amžiaus vairuotojai vidutiniškai mažiau geria ir vairuoja rečiau nei jaunesni suaugusieji ir paprastai dažniau laikosi Kelių eismo taisyklių¹⁶. Vyresnio amžiaus vairuotojai ne tiek kelia pavojų kitiems, tačiau jie yra pavojingi patys sau dėl savo silpnumo ir pažeidžiamumo personaliniam sužalojimui susidūrimo kelyje atveju“.

Europos transporto saugumo tarybos 2021 m. ataskaitoje¹⁷ aptariama tinkamo, proporcingo ir adekvataus vairuotojų gebėjimo vairuoti transporto priemonę svarba: „Įvertinti asmens tinkamumą vairuoti yra sudėtinga užduotis ir reikia stengtis rasti tinkamą pusiausvyrą tarp saugumo ir mobilumo, kuris būtų priimtinas visuomenei. Draudimas vairuoti gali turėti dramatiškai neigiamą poveikį psichinei gerovei ir galimybei gyventi aktyvų gyvenimą.“

Todėl, nors Tvarkos aprašo nuostatos dėl vairuotojų skirstymo pagal amžiaus grupes ir jiems numatytos pareigos periodiškai patikrinti sveikatą siekiant įgyti vairuotojo pažymėjimą ir saugiai važinėti keliais nelaikytinos diskriminuojančiomis vyresnio nei 56 metai asmenis, daugiau vertintinos kaip keliančios finansinių ir organizacinių nepatogumų, jos turėtų būti peržiūrėtos, įvertinant besikeičiantį ligų paplitimą įvairaus amžiaus asmenų grupėse, atkreipiant dėmesį, kad kai kurios vairavimo saugumui reikšmingos ligos fiksuojamos jaunesnio nei 56-eri metai amžiaus asmenims, o kai kurios – tik nuo 65 metų amžiaus.

Bendriausia prasme aptariant žmogaus teisių ir galimybių suvaržymą bei vertinant jo teisėtumą bei pagrįstumą, būtina paisyti konstitucinės doktrinos dėl žmogaus teisių ribojimo teisėtumo bei pagrįstumo. Todėl galimas žmogaus teisių suvaržymas, tai yra teisės vairuoti automobilį apribojimas nuo 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojus SEAKĮ 22 str. 4 dalies pataisoms, kuris būtų taikomas

¹⁴ Nuoroda internete: https://etsc.eu/wp-content/uploads/PIN-Flash-40_Final.pdf , 20 psl.

¹⁵ Nuoroda internete: ETSC (2008), 2nd PIN Annual Report, Chapter 4, Reducing older people's deaths on the roads, pages 41-53, <https://bit.ly/3omEynX>.

¹⁶ Nuoroda internete: European Commission (2018), Older drivers, <https://bit.ly/2MwVScM>.

¹⁷ Nuoroda internete: https://etsc.eu/wp-content/uploads/PIN-Flash-40_Final.pdf , 11 psl.

asmenims, laiku nepasitikrinsiems sveikatos, turi būti motyvuotas ir pagrįstas siekiamu tikslu, o šis tikslas yra saugių eismo dalyvių sąlygų eisme, eismo dalyvių sveikatos ir gyvybės užtikrinimas. Tačiau šio tyrimo kontekste būtina įvertinti, kad SEAKĮ 22 str. 4 dalies pataisos dėl vairuotojo pažymėjimo skelbimo negaliojančiu (nepasitikrinus sveikatos) yra tiesiogiai susijusios sveikatos patikra ir Tvarkos aprašu nustatytu periodiškumu tikrinti sveikatą pagal amžiaus grupes (56+ amžiaus asmenys privalo kur kas dažniau atlikti patikrą) ir šia prasme vertintinos kaip galimai turinčios labiau neigiamą poveikį būtent 56+ amžiaus vairuotojams. Todėl dar kartą akcentuotina, kad Tvarkos aprašo nuostatos dėl vairuotojų sveikatos patikros, kuri siejama su tam tikru asmenų amžiumi, turėtų būti pagrįstos sveikatos tyrimais, ligų indikacijomis, ligų paplitimu įvairaus amžiaus grupėse ir kurios gali būti itin reikšmingos užtikrinant vairuotojo bei visų eismo keliuose dalyvių saugumą.

Pirmiau minėtoje Europos transporto saugumo tarybos 2021 m. ataskaitoje pažymima: „Visada reikėtų sutelkti dėmesį į pagalbą asmeniui išlaikyti vairuotojo pažymėjimą, jei įmanoma, laikantis tam tikrų sąlygų, kurios yra tinkamos, o ne jį atimti.“¹⁸

Šio tyrimo metu būtina įvertinti ir tą aplinkybę, kad visuomenė senėja, vyresnio amžiaus asmenys, turintys tam tikrų sveikatos sutrikimų, judėjimo problemų, turi turėti galimybes vairuoti transporto priemones ir tenkinti savo poreikius, integruotis į visuomeninę veiklą, oriai įgyvendinti savo teises bei naudotis laisvėmis ir kartu jaustis visaverčiais visuomenės nariais, nekuriant stereotipų ir netapatinant vyresnių asmenų su ligotais, reikalaujančiais kitų asmenų priežiūros asmenimis, neformuojant visuomenėje įvaizdžio, kad vyresnis žmogus yra vertas kitų pasigailėjimo, ir nedidinant vyresnio amžiaus asmenų atskirties. Todėl svarstyтина galimybė vairuotojų sveikatos patikrą sieti ne su amžiumi arba ne tik su juo, bet tam tikrais susirgimais, ligomis, kurie gali būti diagnozuojami bet kuriam asmeniui neatsižvelgiant į amžių, taip pat skatintina kiekvieno individo atsakomybė vertinti savo sveiktos būklę ir sveikatos priežiūros specialistams laiku pranešti apie įtartinus, nerimą keliančius pokyčius, lemiančius gebėjimą vairuoti; neatmetamas ir šeimos gydytojų aktyvesnis dalyvavimas vertinant vairuotojų sveikatą neplaninės patikros metu.

Vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 17 str. 2 dalies nuostata, suteikiančia teisę lygių galimybių kontrolieriui teikti išvadas ir rekomendacijas bet kokiais su diskriminacija susijusiais

¹⁸ Nuoroda internete: https://etsc.eu/wp-content/uploads/PIN-Flash-40_Final.pdf, 21 p.

klausimais dėl šio įstatymo įgyvendinimo, rekomenduoju Sveikatos apsaugos ministerijai įvertinti šiame sprendime išdėstytus argumentus bei motyvus dėl sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. 301 patvirtinto Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašo nuostatų, susijusių su vairuotojų sveikatos patikros periodiškumu pagal amžių, pagrįstumo bei apsvaistyti galimybę vairuotojų sveikatos patikrą sieti ne tik su amžiumi, bet galimais kitais kriterijais, pavyzdžiui, sveikatos būkle, diagnozuotais susirgimais, kiekvieno asmens sąmoningu savo sveikatos būklės pablogėjimo deklaruavimu, kartu užtikrinant sveikatos patikros pagal amžių pagrįstumą (tuo atveju, jeigu patikros bus atliekamos pagal amžiaus grupes) ir eismo keliuose dalyvių saugumą. Kartu siūlytina įdiegti savalaikio priminimo apie pareigą pasitikrinti vairuotojo sveikatą sistemą, informuojant apie šios pareigos nevykdymo teises pasekmes.

Vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 17 str. 2 dalimi, taip pat siūlau Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui įvertinti SEAKĮ 22 str. 4 dalies nuostatą dėl vairuotojo pažymėjimo skelbimo negaliojančiu jam nepasitikrinus sveikatos proporcingumą keliamam tikslui pasiekti, ypač siejant šią nuostatą su Tvarkos aprašu, kuriuo įtvirtinta dažnesnė vyresnio amžiaus vairuotojų sveikatos patikra ir todėl preziumuotina, kad būtų taikoma kaip drausminanti priemonė laiku sveikatos nepasitikrinusiems vyresnio amžiaus vairuotojams.

Dėl pirmiau nurodytų priežasčių, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 14 str., 29 str. 2 d. 5 punktu, 30 str. 2 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Nutraukti tyrimą, nenustačius, kad Tvarkos aprašo nuostatą dėl vairuotojų sveikatos patikros periodiškumo pagal amžių prieštarauja Lygių galimybių įstatymo 5 str. 1 d. 1 punktui.
2. Su sprendimu supažindinti Sveikatos apsaugos ministeriją bei įpareigoti per 30 dienų informuoti Tarnybą apie sprendimo nagrinėjimo rezultatus.
3. Su sprendimu supažindinti Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetą bei Seimo Žmogaus teisių komitetą.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė